

Araştırma Makalesi / Research Article

DEMOKRATİK VATANDAŞLIK İLE SİYASAL KATILIMIN KUŞAKLAR ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: BİR ALAN ARAŞTIRMASI*

Ali TOSUN¹ , Fatma OKUR ÇAKICI²

ÖZET

Demokrasinin toplumsal yaşam üzerindeki etkileri, bireylerin hak ve özgürlüklerini kazanma süreçlerinin yanı sıra, bu hak ve özgürlüklerin etkin kullanımına da önemli katkılar sunmaktadır. Toplumsal katılım mekanizmalarının bireyler üzerindeki etkisi, vatandaşlığın toplumsal boyutunu ön plana çıkarmakta ve bireylerin kamusal alandaki rollerini belirginleştirmektedir. Bu bağlamda, bireylerin toplumsal alanda etkin olmalarını ve karar alma süreçlerine katılabilmelerini sağlayan demokratik vatandaşlık olgusu, yönetim temelli bir kamusal alanın oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Siyasal katılım ve katılımcı yurttaşlık olgusunun kuşaklar arası farklılıklar çerçevesinde ele alınması, toplumsal gruplar arasındaki siyasal tutum ve farklılıkların analiz edilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, siyasal katılımın demokratik vatandaşlık bağlamında kuşaklar düzeyinde değerlendirilmesi amacıyla TR52 ve TRC3 bölgeleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın temel motivasyonu, söz konusu iki bölgenin siyasal ve etnik açıdan farklılık göstermesi olmuştur. Elde edilen bulgular, siyasal katılım düzeyleri ile demokratik vatandaşlık ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, iki bölge arasında siyasi parti üyeliği ve sivil toplum katılımının istenilen düzeyde olmadığı belirlenmiş, bireylerin her iki bölgede de protesto kültüründen uzak bir tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, bilinçli vatandaşlık boyutunun geri planda kaldığı görülmüştür. Çalışmada kuşaklar arası siyasal tutum ve davranışların bölgesel düzeyde ele alınması, anlamlı farklılıkların ortaya çıktığını göstermektedir. Genel çerçevede değerlendirildiğinde, bireylerin siyasal bilinç düzeylerinin yüksek olduğu ancak demokratik vatandaşlık kapsamında etkin bir katılım kültürüne sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek analiz edilmiş ve bireylerin siyasal tutum ve davranışlarının bu değişkenler doğrultusunda şekillendiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Demokratik vatandaşlık, Kuşaklar, Siyasal katılım, TR52 Bölgesi, TRC3 Bölgesi

JEL Sınıflandırması: O17, K0, P29

* “Demokratik Vatandaşlık ve Siyasal Katılım Bağlamında Kuşaklar Üzerine Bir Alan Araştırması” adlı birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında tamamladığı doktora tezinden üretilmiştir. İlgili doktora tezi Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 01-D-23 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

¹ Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Türkiye, atosun@kmu.edu.tr

² Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Türkiye, fatmaokurcakici@kmu.edu.tr

DEMOCRATIC CITIZENSHIP AND POLITICAL PARTICIPATION WITHIN THE FRAMEWORK OF GENERATIONS: A FIELD STUDY

ABSTRACT

The effects of democracy on social life not only contribute to the processes of individuals gaining their rights and freedoms, but also to the effective use of these rights and freedoms. Help clarify social participation mechanisms on individuals highlight the social dimension of citizenship and clarify the roles of individuals in the public sphere. In this context, the concept of democratic citizenship, which enables individuals to be active in the social sphere and participate in decision-making processes, paves the way for the formation of a governance-based public sphere. Examining the concept of political participation and participatory citizenship within the framework of intergenerational differences is important in terms of analyzing political attitudes and differences among social groups. In this study, TR52 and TRC3 regions were analyzed comparatively in order to evaluate political participation in the context of democratic citizenship at the generational level. The main motivation of the study was the political and ethnic differences between the two regions. The findings indicate that there are statistically significant differences between the levels of political participation and democratic citizenship scales. However, political party membership and civil society participation were not at the desired level in both regions, and individuals tended to avoid protest-oriented attitude. In addition, it was observed that the dimension of conscious citizenship remained in the background. The study, which examined the political attitudes and behaviors between generations at the regional level revealed significant differences. When evaluated in a general framework, it was concluded that the political consciousness levels of individuals were high but they did not have an effective participation culture within the scope of democratic citizenship. This situation was analyzed in relation to various variables and it was revealed that the political attitudes and behaviors of individuals were shaped in line with these variables.

Keywords: Democratic citizenship, Generations, Political participation, TR52 Region, TRC3 Region

JEL Classification Codes: O17, K0, P29

EXTENDED SUMMARY

Research Questions & Purpose

The main purpose of the study is to make a comparative analysis of the political socialization of individuals and democratic citizenship relations both regionally and generationally. The places where the study was conducted represent places with a long history in terms of social, cultural and political aspects. The reason for choosing these places in the study is that they are two regions that are particularly different in terms of political and ethnic aspects. The cities mentioned are places worth researching in terms of socioeconomic and political aspects.

Literature Review

Politics represents a discipline that has an old history and has the power to directly affect the lives of individuals in society. It is seen that the legality and legitimacy of politics are often in a debatable structure in terms of rights, freedoms and the use of powers. Politics is a process of actions to meet the various needs of individuals in society. The emergence of democracy as a public administration is directly related to politics. It is clear that expectations and needs in the social sphere can be implemented through democracy. Differences between

generations produce different results in terms of political socialization. In particular, adopted generational values shape the phenomenon of political participation at this point. Democracy, which expresses the equal participation of individuals through elections, has a great effect on choosing the rulers. Political participation is handled differently by various groups in society and behavioral patterns of these groups are formed accordingly. This situation reveals various differences for generations. The extent to which the value judgments of generations affect the dimension of political socialization and how the attitudes and behaviors of individuals are shaped accordingly reveals the purpose of the research.ve buna göre bireylerin tutum ve davranışlarının nasıl biçimlendiği araştırmanın amacını ortaya koymaktadır.

Methodology

The study used the survey technique, which is a quantitative data collection method. There are three sections in the survey technique, which allows information to be obtained in a way that is appropriate for the purpose by asking questions to individuals in a specific universe and sample in order to study a specific topic. Altun's (2020) urban citizenship participation scale and Yıldırım's (2018) democratic citizenship attitude scale were used. The research aims to reveal the differences within the framework of a comparative analysis of the phenomenon of political participation and democratic citizenship in terms of generations. The research area is Konya, Karaman, Batman, Mardin, Şırnak and Siirt provinces. Data were obtained from individuals aged 18 and over in the mentioned regions. The data were analyzed with parametric and non-parametric statistical tests in accordance with the structure of the data in the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) V.25 package program.

Results and Conclusion

As a result of the study, there are statistically significant differences in political participation according to the political participation and democratic citizenship scales in the context of the two regions. Political party membership and civil society understanding between the regions were not at the desired level and individuals in both regions remained far from a protest understanding. The conscious citizenship dimension remained in the background. When the attitudes and behaviors of the generations are considered in the axis of the two regions, it is seen that significant differences emerge. When the course of the study in the two regions is considered in a holistic approach, it is clear that individuals are knowledgeable in the social field in terms of political consciousness but do not have an effective participation culture in the context of democratic citizenship. This situation emerged with different variables and individuals' political attitudes and behaviors were shaped accordingly.

1. Giriş

Siyaset, insan topluluklarının birlikte yaşama ve düzen içinde var olma gereksiniminden doğan, güç, otorite ve yönetim ile ilgili faaliyetlerin bütünüdür. Siyasetin tarihsel kökenleri, ilk yerleşik toplumların ortaya çıkışı ve devletin doğuşu ile paralel bir şekilde gelişmiştir. İlkçağlarda, özellikle Mezopotamya ve Antik Yunan'da, devlet yönetimi ve güç ilişkilerinin temelinde genellikle aristokratik ve teokratik yapılar bulunuyordu. Antik Yunan'da siyaset, demokratik ilkelerin temellerinin atıldığı ve “polis” (şehir devleti) sisteminin uygulandığı bir süreçtir. Bu dönemde, halkın katılımı sınırlı olsa da, siyasal düşünceler büyük bir gelişim gösterdi ve bireyin toplumdaki rolü üzerine önemli tartışmalar yapıldı.

Ortaçağ'da ise siyasetin şekillenmesinde dini kurumların rolü ön planda oldu. Feodal sistemin egemen olduğu bu dönemde, toplumlar daha çok yerel otoritelerle yönetiliyordu. Ancak Rönesans ve Aydınlanma dönemiyle birlikte siyaset anlayışında köklü değişiklikler yaşandı. Aydınlanma düşünürleri, bireysel hakların savunulması, eşitlik ve özgürlük gibi evrensel ilkelere dayalı yeni siyasal düşünceler geliştirdiler. Hobbes, Locke ve Rousseau gibi filozoflar, devletin meşruiyetini halkın rızasına dayandırarak, modern demokratik sistemlerin temellerini atmışlardır.

Modern siyaset, özellikle sanayi devrimi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal değişimlerle birlikte, endüstriyel kapitalizmin, sınıf mücadelesinin ve ulus-devletin yükselişi ile şekillenmiştir. Günümüz siyasetinde, devletin rolü, uluslararası ilişkiler, hukuk ve insan hakları gibi kavramlarla birlikte tartışılmaktadır. Siyaset, artık sadece bireylerin toplumsal yaşamını düzenlemekle kalmayıp, küresel ölçekte de etkili olan bir güç alanıdır. Toplumlar arasındaki etkileşimler ve teknolojinin etkisiyle, siyaset giderek daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür.

Günümüzde birçok yönden etkili olması ve insanların hak ile hürriyetlerine uygun bir yapıya haiz olması (Erdem & Eğmir, 2020: 159-171) demokrasinin dünyada tercih edilebilirliği artırmıştır. Hak ve hürriyetlerin bu çerçevede yasal açıdan garantiye alınması ve buna göre toplumsal yapının şekillenmesi bunun önemini ortaya koymaktadır. Demokrasi tarihsel süreçte farklılaşmış ve dönüşüme uğramıştır. Bu durum özellikle katılımcı vatandaşlık olgusunun toplumsal alandaki etkinliğine etki etmiştir. Katılımcı demokrasi bu anlamda bireylerin toplumsal sorunlara ve siyasi alana katılmalarını ifade etmektedir (Özden, 2023: 209-222). Bu durum, bilinçli vatandaşlık olgusuyla da ifade edilmektedir.

Siyasal katılım birçok şekilde tecelli etmektedir. Bu durum olağan siyasal katılım ile olağanüstü siyasal katılım kavramları kapsamında açıklanabilir. Olağan siyasal katılım daha yumuşak ve geleneksel tarzları ifade etmektedir. Olağandışı siyasal katılım ise fiziksel güç kullanmaya kadar gidebilen tutum ve davranışları ifade etmektedir (Görücü, 2021: 155-202). Siyasal katılımın kuşaksal boyut, bireylerin tutum ve davranışları ölçüsünde değerlendirilmektedir. Bu durum X kuşağı, Y kuşağı ve kuşağı bireylerin siyasal toplumsallaşma boyutunda incelenmektedir. Çalışmada Z kuşağı diğer iki kulağa göre farklılaşmıştır. Bu da davranışsal boyuta etki etmiştir. Teknoloji bu noktada etkili bir araçtır ve kuşağı etkilemektedir (Erten, 2021: 190-202). Kuşaksal farklılık, siyasal katılımı etkilemektedir.

Bu çalışmada, TR52 ve TRC3 bölgeleri kuşaklar arası farklılıklar temelinde karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. İki bölge arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, araştırmanın önemini vurgulamaktadır. Bölgelerin ekonomik yapılarının ve etnik bileşimlerinin farklı olmasının

yanı sıra, bölgesel düzeyde kültürel farklılıkların da belirgin olduğu göz önüne alındığında, araştırma dikkate değer bulgular ortaya koymuştur. Literatür incelemesi sonucunda, siyasal katılım, toplumsal hareketler, seçmen davranışları ve demokratik vatandaşlık konularının çeşitli faktörler çerçevesinde ele alındığı çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, mevcut çalışmalar arasında bu araştırma ile benzer nitelikte bölgesel ve kuşaksal karşılaştırmalı bir analizin daha önce gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu yönüyle çalışma, hem bölgesel farklılıkları hem de kuşaklar arasındaki siyasal tutumları inceleyerek alanyazına özgün bir katkı sunmaktadır.

2. Literatür Taraması

2.1. Demokrasi

Demokrasi kavramı, tarihsel süreçte önemli bir kavram olarak tanımlanmıştır. Yunanca'da *demo* ve *kratia* sözcüklerinden türemiş ve zaman zaman tartışmalı olmuştur (Dahl, 2010: 8-9). Demokrasi günümüzde de önemli bir oranda sorunsal olarak kabul edilmektedir (Meriç, 2014: 102-103). Demokrasi, halkın seçtiği temsilciler aracılığıyla yönetilen bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında, demokrasi sadece bir kavramdan ibaret olmayıp, sürekli devam eden bir süreç olarak değerlendirilmekte ve siyasal yaşamın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Antik Yunan demokrasinin başat merkezidir. *Perikles'in Söylevi*'nde demokrasi, tüm bireylerin rejimi olarak tanımlanmıştır (Kıslalı, 2006: 239). Demokrasi, bireylerin hürriyet ile eşitliğe dayanmaktadır. Demokrasi, bireylerin eşit olmasını ve daha fazla hürriyete haiz olmasına dayanan model olarak bilinmektedir (Lipson, 1993: 15-18). Platon ve Aristoteles demokrasi konusunda iki önemli figür olarak kabul edilmektedir (Kaymaz Mert, 2021: 13). Esasen bu o dönemde erkeklerin baskın oldukları ve demokratik ilkelere göre kadınların göz ardı edildiği bilinmektedir. Erkekler siyasal alanda daha aktiflerdi. Kadınların ev içinde konumlandırılması, onların yurttaşlık durumuna ket vurmuştur (Köse Çal, 2023: 182-183). Kadınların özel alanları nedeniyle yönetici olmaması gerektiği savunulmaktaydı (Benhabib, 1999: 23). Köleler siyasal alanda olmazlardı (Sarica, 1977: 10-11). Demokrasi çoğunluğun egemen olduğu bir tarzı ifade etmektedir (Schmidt, 2002: 12-13). Ancak yine de toplumda belirli grupların siyasal toplumsallaşma boyutunun dışında tutulması, demokrasi açısından kusur olarak görülmüştür (Kılıçbay, 2006: 63).

Demokrasinin halka dayan ilkeleri, katılım açısından önem taşımaktadır (Çam, 2011: 1-450). Ancak iktidarda bulunan grupların demokrasi kılıfına sığınarak otoriter davranışlar sergilemeleri, demokrasini gerçek anlamından uzaklaşılmasını ifade etmiştir (Geçkil, 2020: 12-13). Günümüzde demokrasi temsiliyet bağlamında seçmenleri ifade etmesi sebebiyle tartışmalıdır (Yayla, 2015). Doğrudan demokrasi, temsili demokrasi, yarı doğrudan demokrasi gibi demokrasi sistemlerin uygulanabilirliği söz konusudur.

2.2. Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık, bireyin bir devlete olan aidiyetini ve bu bağlamda sahip olduğu yasal sorumlulukları tanımlayan bir statü olarak kabul edilmektedir (Bilge, 2020: 129-150). Tarihsel süreç içinde vatandaşlık, bireylerin hak kazanımına ve toplumsal eşitsizliklerin giderilmesine yönelik önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Devlet ile toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen va-

tandaşlık, bireylerin hak ve yükümlülüklerini şekillendiren temel unsurlardan biridir (Yıldırım, 2018: 3-4). Bu bağlamda, vatandaşlık anlayışının dönüşümünde Fransız İhtilali, kritik bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Vatandaşlıkta, kültürel, sosyal/ekonomik, kamusal ve politik boyutlar söz konusudur (Giddens, 1993: 1-1094). Marshall'a (2016: 203-205) göre vatandaşlık siyasal, sosyal ve sivil tarzlarda ele alınmakta ve adalet, özel mülkiyet ile ifade özgürlüğü için gereklidir.

Atina Vatandaşlığı: Vatandaşlıkta Atina önem taşımaktadır. *Civitas*'tan türeyen vatandaşlık kent devletine bağlılığını ifade etmektedir (Smith, 2002: 106-107). Günümüz vatandaşlık anlayışını incelerken, geçmişteki vatandaşlık kavramı önemli bir referans noktası oluşturmaktadır. Atina demokrasisinde, vatandaşlık, siyasal katılımı ve toplumsal hayata aktif bir şekilde dahil olmayı ifade etmiştir. Ancak, Atina'daki vatandaşlık tanımının belirli grupları dışarda bıraktığını belirtmek önemlidir. Kadınlar, köleler, yabancılar ve çocuklar bu tanımın dışında kalmış, yalnızca yetişkin erkekler vatandaşlık haklarına sahip olmuştur (Manville, 2014: 5). Antik Yunan'da vatandaşlık sadece bir grup insanı kapsarken, *isegoria* anlayışı (Yavuz, 2023: 23-34) bütün yurttaşların eşit söz hakkına sahip olmasını öngörmüştür. Ancak, bu anlayışın evrensel olmadığı ve yurttaşlık hakkının sınırlı olduğu da anlaşılmaktadır. Aristoteles'in ideal yönetim biçimi olarak tanımladığı *politeia* (Acar, 2018: 2217-2231), oligarşi ve demokrasi karışımını temsil ederken, polis (kent devleti) (Yavuz, 2023: 23-34) vatandaşlık kavramıyla güçlü bir bağlantı kurarak siyasal yaşamın ve yönetim ile yönetilen arasındaki ilişkileri açıklamaktadır. Aristo'da aynı zamanda siyasette etik de önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Akgün, 2023). Bu da bireylerin daha iyi yaşam şartları açısından görülebilmektedir. Atina'daki vatandaşlık siyasi bir boyutta idi ve birçok yönden günümüzdeki değerlere nazaran eksiklikleri bulunmaktaydı (Can, 2019: 32-33).

Roma Vatandaşlığı: Roma'daki vatandaşlık anlayışı, Atina vatandaşlığından daha çok hukuki bir boyut taşımaktadır. Roma'da vatandaşlık, aktif siyasal katılım yerine, belirli kanuni hakları ifade eden bir statü olarak kabul edilmiştir (Can, 2019: 25). Roma toplumunda vatandaş sınıfını oluşturan *patricius*, aristokrat bir sınıf olup, geniş haklara sahip olan ve toplumsal görevleri yerine getirebilen, mülkiyet hakkına sahip bireylerden oluşuyordu. Bununla birlikte, *pleb* olarak bilinen esnaf ve zanaatkârlar da Roma vatandaşlığını kazanmışlardı. Başlangıçta seçme ve seçilme hakkı olmayan bu sınıf, zaman içinde güçlenerek siyasal yaşama katılma ve temsil edilme haklarına sahip olmuş ve *patricius* sınıfı ile önemli mücadeleler vermiştir. Bu süreç, toplumsal eşitsizliklerin büyük ölçüde azalmasına yol açmıştır (Akman, 2012: 91, 98). Roma vatandaşlığının hukuki temelleri, anayasal gelişmelere ve sınıflar arasındaki eşitsizliklerin azaltılmasına katkıda bulunmuş, aynı zamanda Roma İmparatorluğu'ndaki farklı toplumsal kesimleri kapsayan bir hukuk düzeninin temellerinin atılmasına olanak sağlamıştır. Roma İmparatorluğunun birçok bölgede etkili olması Roma hukukunun bu alanlarda uygulanmasına etki etmiştir (Yalçın, 1983: 93). Hukuk bu kapsamda vatandaşlığı geliştirmiş ve buna uygun bir felsefe söz konusu olmuştur.

Ortaçağ Vatandaşlığı ve Aydınlanma Döneminin Vatandaşlığı: Ortaçağ vatandaşlığında kilise en etkili güç olmuştur. Özellikle büyük bir otorite haline gelen kilisenin, toplumun her kesimini ve toplumsal dinamikleri etkilemesi, aktif vatandaşlığın gelişimine zarar vermiştir (Can, 2019: 26-27). Bu durum yöneten ile yönetilenler arasında büyük bir eşitsizliğe neden olmuştur. Feodalitenin de etkili olmasının vatandaşlığın gelişimi açısından önemli etkiler meydana getirdiği ileri sürülebilir. Belirli haklara sahip olan feodal yöneticiler, birey anlayışının

zarar görmesine neden olmuştur. İlerleyen dönemler/zamanlarda Özellikle de Rönesans'ta vatandaşlık önemli bir olgu olarak şekillenmiştir. İtalya'daki küçük şehir devletleri vatandaşlığın gelişiminde etkili olmuştur (Can, 2019: 27).

Çağdaş-Ulusal Vatandaşlık: Çağdaş vatandaşlık, bireylerin bir devletin sınırları içinde, belirli haklara sahip olarak ve yasal sorumlulukları yerine getirerek, devlet tarafından güvence altına alındığı bir statüyü tanımlar. Modern vatandaşlık, ulus devletlerin ortaya çıkışıyla birlikte şekillenmiş ve gelişmiştir. İnsan haklarının evrimi ve ulus devletlerin dünya genelinde yayılması, modern vatandaşlığın oluşumunda belirleyici faktörler olarak görülmektedir (Öz-kazanç, 2009: 251). Rousseau'nun genel irade ve ulusal egemenlik anlayışının, modern ve ulusal vatandaşlık anlayışının gelişiminde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Modern vatandaşlığın ortaya çıkışı, milliyetçilik ve vatandaşlık olgularının bir arada ele alınmasını gerektirir. Devlet kurma anlayışının, ulusalcılık fikrinden önce var olduğu ancak Fransız Devrimi ile ulusal düşüncenin meşruiyet kazandığı ifade edilebilir (Poggi, 2011: 38-39). Bugün toplumların ihtiyaçları, devletin ve siyasal yapıların şekillenmesini belirlerken, vatandaşlık bilinci de bu gelişmelere paralel olarak şekillenmektedir (Poggi, 2011: 27).

2.3. Demokratik Vatandaşlık Kavramı

Demokratik vatandaşlık, bireylerin bilinçli bir şekilde tutum ve davranışlar sergileyerek toplumsal yaşama katıldıkları bir kavramdır. Bu anlayış, daha eleştirel bir yaklaşımı ve mevcut gelenekler ile kurumlara karşı daha protest bir duruşu benimsemeyi ifade eder. Günümüzde demokratik vatandaşlık, aktif bir şekilde toplumun içinde yer alan ve önemli kararlara etki edebilen bireyleri tanımlar. Demokratik vatandaşlık, kişilerin, kendilerini ve toplumu ilgilendiren kararların alınmasında aktif rol almasını, bu kararlara yön verebilmelerini içerir. Siyasal kararlar alırken katılım, siyasi hoşgörü, demokratik ilkeler, siyasi liderlerin bilgisi, düzenli oy kullanma gibi faktörler, demokratik vatandaşlığın temel unsurlarını oluşturur (Yıldırım, 2018: 7). Demokratik vatandaşlık, bireylerin bilinçli bir şekilde hareket etmelerini ve toplumsal sorunlara çözüm üretmelerini sağlamak adına önemli bir etkidir. Toplumdaki bireylerin siyasal haklarını koruyarak, aynı zamanda toplumsal alanda demokratik değerlere dayalı bir kültürün oluşmasına katkı sağlar. Demokratik vatandaşlık, bilginin yayılmasını, toplumun bilinçli bireylerden oluşmasını ve politikaların kamu yararına uygun şekilde işlenmesini temin eden kritik bir unsurdur. Açık toplum anlayışını ifade eden demokratik vatandaşlık, bireylerin kazanımlarını korurken, katılım kültürünün gelişmesini ve toplumsal farkındalığın artmasını da mümkün kılmaktadır (Doğanay & Ünal, 2006: 209-264).

Demokratik vatandaşlık, yalnızca yasal bir bağdan ziyade, siyasal alanda aktif bir bireyi ön plana çıkarmaktadır. Bu kavram, aktif vatandaşlığın ön planda tutulduğu ve bireylerin siyasal hayatta etkin bir şekilde yer almasını ifade eden bir anlayıştır. Bilgiye sahip olan ve bu bilgiyi aktif bir şekilde kullanan vatandaşlar, Print (2012: 115-117) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: Oy kullanmak, adayları desteklemek veya aday olmak, gönüllü faaliyetlere katılmak, politik imza kampanyalarına katılmak ve haklı gösterilere katılmak. Katılımcı yurttaşlık kavramı, toplumların ve devletlerin demokratik yapılarına göre şekillendiğinden, kesin bir tanımlı olmamakla birlikte, farklı sistemlerin bu olguyu belirlediği söylenebilir (Dumlu, 2018: 75-76). Katılımcılık, aktif vatandaşlığı ve vatandaşların katılımını ifade eder. Devletlerin yapıları ve kullandıkları sistemler, vatandaşların katılım düzeyini ve biçimini şekillendiren unsurlardır. Katılımcı yurttaşlık anlayışı, toplumu daha geniş bir şekilde aktifleştirme amacını

taşıyor ve bu, hem toplumsal hem de bireysel düzeyde aktif vatandaşlık kavramını destekler. Liberal ve sosyal modellerde yurttaşların eşit haklara sahip olması, katılımcı yurttaşlığın temel özelliklerinden birini yansıtır. Cumhuriyetçi yurttaşlık da, bireyler arasındaki eşitliğe vurgu yapmaktadır.

Bireylerin toplumsal hayatta aktif rol oynaması ve katılımcı davranışlar sergilemesi, günümüzde uzun bir tarihsel sürecin sonucudur. Vatandaşlar, hak ve özgürlüklerini savunmak, siyasal alanda etkin bir şekilde yer almak ve taleplerini otoritelere kabul ettirebilmek için çeşitli mücadelelere girmiştir (Sakarya, 2016: 1-269). Vatandaşların katılımcı davranışları, bulundukları coğrafi bölgelere göre farklılıklar gösterebilir. Bu noktada, kırsal yaşam ile kentsel yaşam arasındaki farklar da önemli bir etken olmaktadır. Türkiye’de cumhuriyetin ilanı ile birlikte vatandaşlık anlayışı daha modern bir yapıya kavuşmuş ve ulus devlet anlayışına daha yakın bir hale gelmiştir. Misak-ı Milli sınırları içinde yaşayan herkes vatandaş olarak kabul edilmiştir. Vatandaşlık, din farkı gözetmeksizin, Türklük kimliği etrafında şekillenmiştir. Misak-ı Milli belgesi, vatandaşlığın tanımında ve sınırların kesin bir biçimde belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Çeçen, 2007: 123-124). Amasya Genelgesi, Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi gibi önemli gelişmeler, Türk Milliyetçiliği temelinde vatandaşlık anlayışının olgunlaşmasına katkı sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün cumhuriyet rejimini kurmasının ardından, ulusal kimliğin inşa edilmesi ve cumhuriyet ilkelerinin esas alınması, vatandaşlık anlayışının şekillenmesinde etkili olmuştur (Çeçen, 2007: 203). Osmanlı Devleti’nden kalan bağların koparılması ve İslami unsurların toplumun merkezinden uzaklaştırılması amacıyla oluşturulan ilercî devlet anlayışı, Genç Cumhuriyet’in temel hedefleri arasında yer almıştır. Bu süreç, devlet eliyle toplumsal mühendislik uygulamalarını da beraberinde getirmiştir (Keyman & İçduygu, 1998: 175-176). Toplum mühendisliğinin bir sonucu olarak, Cumhuriyet elitleri, toplumun her alanındaki reformları belirleyerek, toplumu da buna uygun davranmaya teşvik etmişlerdir (Kadıoğlu, 2008: 126).

Türkiye’de vatandaşlık anlayışının şekillenmesi, dünya genelindeki gelişmeler ve teknolojinin ilerlemesiyle paralel olarak evrilmiştir. Devlete bağlılık ve sorumluluklar temelinde şekillenen vatandaşlık, zamanla daha bireyci bir karakter kazanmıştır. Küreselleşme ve modernizmin toplumun farklı katmanlarında etkisini göstermesi, vatandaşlık anlayışının da bu doğrultuda şekillenmesine katkı sağlamıştır. Toplumların beklentilerinin değişmesi, devletin ve hükümetlerin vatandaşlara yaklaşımını da etkilemiştir. Özellikle baskı gruplarının güç kazanması ve geleneksel devlet anlayışının piyasa odaklı bir yapıya dönüşmesi, vatandaşlık anlayışındaki dönüşümü hızlandırmıştır. Bu dönüşümün modern toplumalarda hızlı bir şekilde etkisini göstermesiyle birlikte, vatandaşların aktif katılımında bulunmadığı, toplumsal ve hukuki normlarla yönetilen devletlerde ise karmaşa ve çatışmalar yaşanabilmektedir.

Türkiye’deki vatandaşlık anlayışı incelendiğinde, aktif katılım yerine daha çok devletin kararlarını onaylayan ve bu kararları sorgulamayan bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Anayasada devletin egemenliğinin vurgulanması, vatandaşların aktif katılımının kısıtlandığı bir durumu ortaya koymaktadır. Vatandaşlık, milli bir bütünlük sağlanmış olsa da, toplumun pasifleştirilmesi ve otoritenin kararlarını sorgulama yetisinin engellenmesi yönünde bir politika izlenmiştir. Toplumun siyasal, kültürel ve ekonomik yapısı ile geçmişteki siyasi deneyimleri, bireylerin toplumsal hayatta daha belirgin bir rol üstlenmelerini ve radikal bir şekilde katılım gösterme eğilimlerini engelleyen faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, dış tehditler, milli birliğin korunmasının önemi, jeopolitik durum ve terör örgütlerinin varlığı gibi unsurlar, vatandaşların pasifleştirilmesinin gerekçeleri arasında sayılabilir.

Günümüz vatandaşlık anlayışı, insan hakları ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi, toplumsal refahın artırılması ve hoşgörü kültürünün yaygınlaştırılması gibi amaçlara ulaşmayı hedeflemektedir. Bu hedeflere yönelik olarak geliştirilen politikalar, özellikle gelişmiş ve demokratik kültürlerle sahip ülkelerde uygulanmaktadır. Bu süreçlerin, bilinçli bir vatandaşlık eğitimi çerçevesinde gerçekleşmesi beklenmektedir (Ulubey, 2015: 18). Vatandaşlık kavramının toplumsal düzeyde yerleşmesi ve bireylerin bu kavramla daha bilinçli bir şekilde ilişki kurması, evrensel değerlerin gelişmesine de katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, vatandaşlık anlayışının modern ve demokratik değerlere dayalı bir toplumun parçası olma sürecinde bireylere daha geniş bir perspektif kazandıracağı öngörülmektedir (Gülmez, 2001: 4-5). Günümüzde, vatandaşlık kavramı geçmişe kıyasla çok daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Küresel vatandaşlık olarak da tanımlanan bu anlayış, küresel bilgi ve beceriye sahip olmayı ifade eder (Kan, 2009: 895-904). Bu gelişimin arkasında teknolojinin ilerlemesi ve insanlık arasındaki ilişkilerin küresel boyut kazanması önemli bir rol oynamaktadır (Banks, 2008: 129-139). Küresel vatandaşlık, yerel ve küresel düzeyde farklı etkilere sahip bir kavram olarak şekillenmiştir.

Vatandaşlığın ulusal sınırları aşarak küresel düzeye taşınması, temel hakların korunması ve küresel vatandaşlık çalışmalarının desteklenmesi gibi unsurlar, bu kavramın daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bireylerin dünyadaki diğer toplumların ve sistemlerin işleyişini anlaması, uyumlu bir şekilde çalışabilmeleri ve adil ve sürdürülebilir bir çevre oluşturabilmeleri açısından küresel vatandaşlık önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Oxfam, 2015: 1-23). Küresel vatandaşlık, yasal bir statüden ziyade değerler temelli bir durumu ifade etmektedir. Değerlerin sınırları aşması ve küreselleşmenin ulus-üstü bir boyuta ulaşması, bireyleri evrensel değerlere daha yakın hale getirmektedir. Küresel farkındalığın artması, uluslararası vatandaşlık anlayışının güçlenmesi ve modern sonrası vatandaşlık anlayışının gelişmesi, küresel vatandaşlığın önemli bileşenleri arasında yer almaktadır (Bîrzéa, 2000: 1-88).

2.4. Siyasal Katılım Kavramı ve Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılımın ortaya çıkışı ve şekillenmesi, siyasetteki dinamikler doğrultusunda evrilmiş ve biçimlenmiştir. Siyasetteki gelişim ve dönüşüm, özellikle siyasal katılımın düzeyini ve bireylerin davranışsal boyutunu etkilemiş, bu da çeşitli biçimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Siyasal katılım, siyasi faaliyetlere katılma ve alınan kararları etkileme çabası olarak tanımlanabilir (Huntington & Nelson, 1976: 5). Siyasal katılım, farklı düzeylerde gerçekleşmekte olup, bu düzeylerin şiddeti genellikle bireylerin beklentileri ile kamu politikaları tarafından şekillendirilmektedir. Dahl (1969: 57), katılımın farklı boyutlarını ilgilenme, önemseme, bilgi edinme ve eylem olarak sınıflandırmakta ve bunun birçok toplumda benzer bir biçimde kategorize edildiğini vurgulamaktadır. Siyasal katılım, devlet ve yönetilenler arasındaki ilişkiyi yansıtan önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir (Bellı & Aydın, 2012: 138).

Modern toplumlarda halkın yönetime katılımı ve demokratik araçlarla etkili olma çabası, aktif vatandaşlığın gelişimine katkı sunmaktadır. Yönetimin denetlenmesi ve iktidarın kontrol altına alınması, yalnızca oy verme eylemiyle sınırlı kalmayıp, diğer eylem ve davranışları da tetiklemektedir (Çukurçayır, 2008: 35). Siyasal katılım, kararları etkileme ve rasyonel vatandaş davranışı sergileme çabası olarak şekillenmektedir (Çitci, 1996: 9). Oy verme eyleminin ötesinde gerçekleşen diğer katılım biçimleri, siyasal katılımın etkisini artırmakta ve toplumsal

beklentilerin karşılanması ile yöneticilerin denetimi için daha geniş bir alan yaratmaktadır. Karar alıcıların politikalarını etkilemek, kolektif davranışlar aracılığıyla mümkün olabileceği gibi, bireysel düzeyde de gerçekleştirilebilir (Salkın, 2021: 5-6). Siyasal katılım, bireylerin yönetim karşısında korunmalarını sağlamak ve kamusal alanda özgürlüklerini kullanmalarına olanak tanımaktadır (Okur Çakıcı, 2014: 54).

Siyasal katılımın, günümüzde toplumun çeşitli kesimleri tarafından gerçekleştirilmesi, uzun yıllar süren mücadelelerin ve toplumsal savaşların bir sonucudur (Eroğul, 2012: 196). Antik Yunan'daki demokrasi denemeleri, İngiliz Devrimi, Amerikan Devrimi ve İkinci Dünya Savaşı gibi önemli tarihi olaylar, demokrasinin yerleşmesi ve hakların elde edilmesi açısından belirleyici dönüm noktaları olmuştur (Salkın, 2021: 5; Eroğul, 2012: 191-196). Toplumlar arasında demokrasiye dair meydana gelen gelişmeler, her ülkeyi farklı şekillerde etkilerken, demokrasinin transferi de global ölçekte gerçekleşmiştir (Çukurçayır, 2008: 25). Siyasal gücü elinde bulunduran iktidarlar, vatandaşların katılımını bir dereceye kadar sağlayarak meşruiyetlerini pekiştirmeye çalışırlar. Bu bağlamda, vatandaşların siyasete katılımının arttığı bir durum öngörülebilir. Ancak gelişmiş ülkelerde katılım oranlarının düşük olması da gözlemlenmektedir. Toplumların belirli bir yaşam standardına ulaşmış olmaları, siyasete katılımın düşük düzeyde kalmasına yol açabilmektedir. Gelişmişlik ve siyasal katılım arasındaki olumsuz ilişki, politikanın değersiz görülmesi ve bireylerin bu alandan uzak durma isteği ile açıklanabilir (Kapani, 2007: 147). Siyasal katılım, oy verme gibi geleneksel yöntemlerin ötesinde, toplumların bilgi düzeyi ve deneyimlerine göre farklı biçimlerde şekillenmektedir (Kim, 2012: 120). Vatandaşların katılımda isteklerini elde edememesi veya otoritelerce engellenmesi, şiddet gibi zorlayıcı yöntemlere başvurulmasına neden olabilir (Kapani, 2007: 147).

Siyasal katılım genellikle oy verme gibi geleneksel davranışlarla ilişkilendirilse de, Huntington ve Nelson (1976: 3-4), siyasal katılımı sadece seçilmiş politikacılarla sınırlı olmayan halkın davranışları olarak da tanımlar. Siyasal katılım, vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimlerini ve faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilemek amacıyla gerçekleştirdiği yasal faaliyetler olarak tanımlanır (Nie vd., 1989: 1-2). Demokrasilerde siyasal katılımın yalnızca olağan yolları değil, aynı zamanda olağan dışı yolları da bulunmaktadır. Siyasi parti kurma, oy kullanma gibi davranışlar genellikle olağan kabul edilirken, şiddet içeren eylemler, hükümet darbesi girişimleri, silahlı ayaklanmalar ve terör faaliyetlerine katılma gibi seçenekler, olağan dışı siyasal katılım biçimlerini ifade eder (Kapani, 2007: 145-146).

Son yıllarda klasik siyasal katılım yöntemlerinin ötesinde, daha önce normal kabul edilmeyen davranış biçimlerinin de artmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, kamu otoritelerini etkileme amacı güden protestolar ve boykot hareketlerinin yaygınlaşması, siyasal katılımın konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan iki farklı biçime evrildiğini göstermektedir (Rucht, 2007: 715-718). Örneğin, Amerika'daki Wall Street Eylemleri, bu tür konvansiyonel olmayan siyasal katılım biçimlerine örnek olarak verilebilir. Bu tür eylemler, katılımcı sayısını artırmayı ve seslerin geniş kitlelere ulaşmasını amaçlamaktadır (Rooij & Reeskens, 2014: 188-190).

Siyasal katılımın evrimini incelediğimizde, halkın beklentilerinin karşılanmasında ve isteklerinin yerine getirilmesinde, otoritelerin veya yöneticilerin politika yapım süreçlerinde etkilenmeleri söz konusu olmaktadır. Direnme hakkını kullanan toplumların, yöneticilerin davranışlarını değiştirme gücüne sahip olduğu açıkça görülmektedir. Yönetimlerin meşruiyet

kazanabilmek için halkın taleplerine göre tutumlar sergilemesi, kamu yararının sağlanması adına önemli bir parametre olarak değerlendirilebilir. Erken devletlerde daha sınırlı olan siyasal katılım, mutlakiyetçi yönetimler altında şekillenirken, modern devletlerde halkın beklentilerine göre yasaların oluşturulması ve meşruiyetin sağlanması, katılımın artmasına ve demokratikleşmeye katkı sağlamıştır. Katılımın artması ve meşruiyetin pekişmesi bazı sorunları da beraberinde getirmiş olsa da, tarihsel süreçte önemli bir ilerleme kaydedilmiştir (Salkın, 2021: 14-15).

Siyasal katılımın evriminde sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin etkisi büyüktür. Özellikle kentlerin önemli yerleşim yerleri haline gelmesi ve mekânların yeniden şekillendirilmesi, kent sakinlerinin katılımını ve davranışlarını daha da önemli kılmaktadır (Geyik, 2021: 46-47). Kentlerde yaşayan bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmelerinin sağlanmasında, siyasal katılımın önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu durum, bilinçli vatandaşlık anlayışının sürdürülebilir bir kent yaşamı için kritik olduğuna işaret etmektedir. Kent sakinlerinin, şehir politikalarının belirlenmesindeki rolü yadsınamaz bir düzeyde büyümüştür. Bugün, etkin kontrol mekanizmaları, yöneticilerin kamu yararını gözetmelerinde güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdoğan, 2008).

Modern dönemde insan haklarının gelişimi çerçevesinde, siyasal katılım kamusal alanda önemli etkiler yaratmıştır. Birleşmiş Milletler Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, vatandaşların sağlıklı ve eşit bir çevrede yaşamaları için temel bir belge olarak kabul edilebilir. Uluslararası hedeflerin gerçekleştirilmesi, bireylerin ulusal düzeyde katılımcı davranışlar sergilemelerine ve kontrol mekanizmaları oluşturmalarına bağlıdır. Bu, pasif vatandaşlık anlayışının ötesine geçilmesini ve aktif vatandaşlık gereksinimini gündeme getirir. Siyasal katılımın gelişim süreci göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde aktif ve katılımcı vatandaş anlayışının doğrudan demokrasi modeliyle paralellik gösterdiği ve önemli bir boyuta evrildiği görülmektedir. Nüfus artışıyla birlikte, otoritelerin denetlenmesinin daha zor hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, bireylerin yönetilenler üzerinde denetim sağlama ve kamusal yararın gerçekleştirilmesinde aktif yurttaşlık anlayışının önemi büyüktür (Tekeli, 2012; Geyik, 2021: 32-34).

Otoritelerin yasal meşruiyeti, yalnızca yönetilenlerin onayıyla sağlanabilir. Bugün, siyasal katılım için herhangi bir engel bulunmamakta ve bilgiye erişim kolaylaşmıştır, bu da toplumların geleceğinin aktif vatandaşlık anlayışına dayandığını göstermektedir. Bu durum, bireylerin daha aktif roller üstlenmesine yol açmaktadır. Toplamların siyasal katılım düzeyi, birçok faktöre bağlı olarak değişebilir; bazı toplumlar sadece oy verme gibi basit bir katılımı bulundukları, diğerleri hayatlarının pek çok alanında farklı şekillerde siyasal katılım gösterirler (Dursun, 2013: 107). Siyasal katılımı etkileyen sosyal faktörler, bireylerin toplumsal konumlarıyla ilişkilidir ve bu faktörler siyasal tutumlar ve davranışlarda önemli bir rol oynamaktadır. Siyasal katılımı etkileyen başlıca sosyal etmenler; eğitim, aile, yaş, sivil toplum kuruluşlarına üyelik, gelir durumu, cinsiyet ve meslek durumudur (Marien vd., 2010: 189).

Siyasal katılım-eğitim ilişkisi: Siyasal katılıma etki eden en önemli faktörlerden biri eğitim durumudur. Eğitim seviyesinin artması, siyasal katılımın artmasına da yol açmaktadır. Ayrıca, eğitim, bireylere toplumsallaşma süreçlerinde de katkı sağlar (Allen & Bang, 2015: 35; Tong, 2003: 133). Siyasal katılımın artması ve bu katılım değerlerinin topluma aktarılması, büyük ölçüde eğitimle sağlanmaktadır. Eğitim, bireylerin toplumsal ve siyasal konularda daha bilinçli hale gelmelerini ve topluma önemli ivmeler kazandırmalarını mümkün kılmaktadır (Tong, 2003: 133; Aktan, 2017: 20). Siyasal toplumsallaşma, eğitim durumu ile doğrudan

ilişkilidir ve bu etkileşim, bireylerin siyasal katılım davranışlarını şekillendiren kritik bir faktördür.

Siyasal katılım-aile ilişkisi: Toplumsal yapının en küçük birimi olarak kabul edilen aile, bireylerin siyasal katılım davranışlarını şekillendiren önemli bir faktördür (Sezal, 2003: 137). Aile yapısının iki ana türü, geleneksel aile ve çekirdek aile, bireylerin siyasal tutum ve davranışları üzerinde farklı etkiler yaratabilir. Geleneksel aile yapısında büyüyen bireylerle, çekirdek ailede ve daha rahat bir ortamda büyüyen bireylerin siyasal tutumları arasında farklılıklar gözlemlenebilir (Uysal, 1984: 109-134). Ayrıca, ailenin eğitim düzeyi de bireylerin siyasal katılımına gösterdiği reaksiyon üzerinde etkili olabilir. Eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde büyüyen bireylerin siyasal katılım oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenebilir. Geleneksel aile yapısının hâkim olduğu toplumlarda ise siyasal katılım daha çok toplumsal normlar ve otorite tarafından yönlendirilen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Allen & Bang, 2015: 36).

Siyasal katılım-gelir düzeyi ilişkisi: Gelir düzeyi, siyasal katılımı etkileyen önemli faktörlerden biridir. Ancak gelir düzeyinin siyasal katılımındaki etkisi diğer faktörler kadar güçlü olmayabilir. Gelir düzeyi ile siyasal katılım arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir; yani gelir düzeyi arttıkça siyasal katılım oranı da artmaktadır (Stockemer, 2014: 204). Gelir artışı, bireylerin siyasal katılımında daha aktif olmalarını teşvik edebilir. Gelir düzeyi yüksek olan kesimlerin siyasal katılım oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir ve bu grup, siyasal arenada daha güçlü bir etkiye sahip olabilmektedir (Aktan, 2017: 24). Gelir düzeyi, aynı zamanda kişilerin toplumsal statülerini yansıtır ve sosyoekonomik durumun iyi olması, katılım yoğunluğunu artırır. Çeşitli etkenler dikkate alındığında, gelir düzeyi arttıkça siyasal katılım oranının da artması beklenmektedir (Dursun, 2013). Bu durum, toplumların daha yüksek gelirli kesimlerinin siyasal katılımında daha fazla yer aldığını ve dolayısıyla bu grupların siyasal kararlar üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Siyasal katılım-meslek ilişkisi: Meslekler, bireylerin toplumsal ve sosyal statülerini belirleyen önemli unsurlardır ve bu statü, siyasal katılımı etkileyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Kahraman, 2011: 75). Meslekler, aynı zamanda kişinin yaşadığı çevreyle de ilişkilidir ve çevresel faktörler, kişinin tutum ve davranışlarını etkileyebilir. Yükselen sosyal statü, bireylerin siyasal katılımını artırıcı bir etkiye sahip olabilir. İnsanlar, mesleklerine dair bürokratik yapılarda daha fazla etki sağlama arayışında olabilirler ve bu da siyasal ilişkilerin yoğunlaşmasına yol açabilir. Meslek gruplarının, kendi çıkarlarını koruma ve maksimize etme amacıyla siyasette etkin rol oynamaları beklenir. Bu meslek grupları, yakın gördükleri politikacılarla ilişkiler kurarak kendi taleplerini ve beklentilerini siyasal düzeyde dile getirebilirler (Altan, 2011: 321-323). Mesleklerin farklı niteliklere sahip olması ve her grubun kendine özgü beklentileri, bireylerin siyasal katılım davranışlarını doğrudan etkiler (Tong, 2003).

Siyasal katılım-cinsiyet ilişkisi: Cinsiyet, siyasal katılımında önemli bir belirleyici faktördür çünkü kadınlar ve erkekler arasında siyasal katılım oranları genellikle farklılıklar göstermektedir (Fedayi, 2011: 125; Sarıbay & Ögün, 2006: 198). Özellikle birçok toplumda, kadınlar yirminci yüzyıla kadar siyasal ve toplumsal alanda erkeklere göre daha geri planda kalmıştır (Sevinç & Palavar, 2021: 3). Bu durum, cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Toplumdaki cinsiyetler arası rol farklılıkları, kadınların siyasal katılımını pasif hale getirebilir. Siyasal katılımın genellikle erkeklere özgü bir alan olarak görülmesi, kadınların siyasal katılımında daha az yer almasına neden olmuştur (Güldü & Kart, 2009). Bununla birlikte, yasal

sınırlamalar olmamasına rağmen, kadınların katılımının erkeklere göre pasif kalması, toplumsal cinsiyet anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyasal katılım üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Siyasal katılım-etnik yapı ilişkisi: Etnik yapı, toplumsal siyasal katılım üzerinde diğer faktörler kadar belirleyici bir etkiye sahip olmasa da önemli bir rol oynamaktadır. Etnik yapı, genellikle belirli bir milletin yerel değerleri ve kültürel mirasıyla ilişkilendirilen bir kavram olarak tanımlanır (Macionis, 2013: 358). Sosyolojik açıdan bakıldığında, toplumun paylaştığı kültürel miras, etnik yapıyı belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu etnik farklılıklar, siyasal katılım biçimlerini etkileyebilir. Bir toplumdaki farklı etnik yapıya mensup bireylerin, haklarını kazanma ve siyasal alanda etkili olma çabaları, siyasal katılım düzeyini artıran önemli bir etkidir. Özellikle bu etnik gruplar kendilerini kültürel ve demokratik açıdan dışlanmış hissediyorlarsa, siyasal katılım daha güçlü bir şekilde kendini gösterir. Etnik yapının içindeki çıkar çatışmalarının varlığı ya da yokluğu, toplumsal katılımın yüksek ya da düşük olmasına yol açabilir (Öztekin, 2018: 230-231). Etnik grupların, yaşadıkları sorunları ve haksızlıkları dile getirmek, kendilerini siyasal alanda ifade edebilmek için harekete geçmeleri, genellikle siyasal katılımın artmasına neden olur. Bu süreçte, toplumsal eşitsizlik ve dışlanmışlık hissi, daha fazla siyasal katılımı teşvik edebilir. Ancak, eğer siyasal katılım kanalları tıkanmışsa ya da etnik grupların talepleri karşılanmamışsa, bu durum şiddet eylemleri ve protestolar gibi olağan dışı siyasal katılım biçimlerine yol açabilir (Allen & Bang, 2015: 33-35). Bu bağlamda, etnik yapı ve siyasal katılım arasındaki ilişki, toplumsal eşitsizlik ve adaletsizlikle şekillenen dinamiklere bağlı olarak önemli bir boyut kazanır.

Siyasal katılım-kitle iletişim araçları ilişkisi: Kitle iletişim araçları, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte hayatın her alanında etkin bir şekilde kullanılmakta ve bireylerin düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Bu araçlar, bilginin hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamakta ve insanların siyasal alanda bilinçlenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Siyasal katılımın şekillenmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi büyüktür, çünkü bu araçlar, siyasal süreçler ve politikalar hakkında bilgi edinmeyi kolaylaştırır, bireylerin bu bilgileri kullanarak tutumlar geliştirmelerine olanak tanır (Çukurçayır, 2008: 87-89). Kitle iletişim araçları, siyasetçilerin politikalarını halka duyurması, kamuoyu oluşturmaları ve toplumsal katılımı artırması açısından önemli bir araçtır. Kitle iletişim araçları sayesinde siyasetçiler, mesajlarını geniş kitlelere ulaştırabilir, propaganda yapabilir ve toplumu etkileme fırsatı bulurlar (Kalaycıoğlu, 1983: 35). Bu, siyasal toplumsallaşmayı artırıcı bir durum yaratır, çünkü kitle iletişim araçlarından etkilenen bireyler, toplumsal bir farkındalık geliştirebilir ve bu farkındalık, eyleme dönüşebilir (Kim vd., 2016: 698-699). Kitle iletişimi, bireylerin bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmalarını sağladığı gibi, toplumsal etkinin de artmasına yol açar.

Siyasal katılım-siyasal etkinlik duygusu ilişkisi: Siyasal etkinlik duygusu, bireylerin siyasal alandaki eylemlerinin toplumsal olaylara etki edip etmeyeceğine dair duydukları hissiyatı ifade eder. Bu duygu, bireylerin siyasal alandaki etkilerini ve güçlerini hissetmelerine olanak tanır (Kapani, 2007: 132-133). Etkinlik, bireylerin özgüvenleriyle birleşerek, toplumu ve çevreyi değiştirme arzusunu pekiştirir (Corrigall-Brown & Wilkes, 2014: 410). Siyasal etkinlik, bireylerin siyasal katılımında aktif rol almasıyla yakından ilişkilidir. Kişiler, kendi etkinliklerini bir araç olarak kullanarak, toplumsal değişim yaratma ve siyasal otoriteleri etkileme çabasında bulunurlar.

Siyasal etkinliğin yüksek olduğu toplumlarda, vatandaşların aktif katılımı daha güçlüdür. Bireylerin etkinlik duygusu geliştikçe, siyasal katılım düzeyleri de artar. Bu, demokratik toplumların inşasında önemli bir rol oynar. Etkinlik duygusuyla güçlenen bireyler, sadece kendi katılımlarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun sağlıklı gelişmesine katkı sağlarlar. Toplumsal bağları güçlendirir ve demokratik süreçlerin etkinliğini artırır. Bu da duyarlı vatandaşlık anlayışını ve bireylerin kamusal alanda daha bilinçli hareket etmelerini teşvik eder (Dursun, 2013: 109).

Siyasal katılım-siyasal ilgi ilişkisi: Siyasal katılım, siyasetle ilgilenme ve siyasal olaylara duyulan ilgi ile yakından ilişkilidir. Siyasete olan ilgi arttıkça, bireylerin bu ilgiye bağlı olarak daha aktif davranışları ve siyasal süreçlere katılmaları da artar. Siyasal ilgi, bireylerin kamu faaliyetleri hakkında bilgi edinmesini sağlar ve bu da katılım düzeyini çeşitlendirir. Aynı zamanda, kamu otoritelerinin denetlenmesi ve yönlendirilmesi açısından önemli bir işlev görür (Çukurçayır, 2008: 72). Siyasal ilgi, bireylerin daha aktif ve bilinçli bir şekilde siyasal süreçlere dahil olmalarına katkı sağlar, böylece katılımın sadece daha fazla kişiyle sınırlı kalmayıp, daha kaliteli bir katılım süreci olmasına olanak tanır.

Siyasal katılım-vatandaşlık bilinci ilişkisi: Siyasal katılım, sadece bireylerin kişisel çıkarlarını savunması açısından değil, aynı zamanda kamu yararını sağlamak ve demokratik değerleri korumak adına da büyük önem taşır. Vatandaşlık bilinci, bireylerin siyasal süreçlere etkin bir şekilde katılmasını ve bu süreçlerde yer alan kamu politikalarını şekillendirme konusunda sorumluluk almasını sağlar. Bu katılım, sadece kararların etkilenmesi değil, aynı zamanda toplumun sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına da katkı sağlar. Demokrasinin işleyişi açısından, bireylerin bu alanda aktif olmaları, kamu politikalarının doğru ve adil bir şekilde uygulanabilmesi için vicdani bir sorumluluk olarak kabul edilir (Baykal, 1970: 100-101).

2.5. Kuşak Kavramı

Kuşak, bir toplumda belirli bir zaman diliminde doğan ve yaşayan bireyleri ifade eden bir kavramdır. Her kuşak, kendi akranlarına benzerlikler gösterse de, toplumsal, kültürel ve siyasal dinamiklerden etkilenerek kendine özgü özellikler ve davranış kalıpları geliştirir (Strauss & Howe, 1997; Şengüleç, 2021). Bu bağlamda kuşaklar, hem benzer düşünce yapıları ve tutumlar paylaşırken hem de çevrelerinden ve dönemlerinden bağımsız olarak kendilerine ait farklılıklar sergilerler (Arsenault, 2004). Kuşaklar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, bir toplumun sosyoekonomik yapısı, kültürel dinamikleri ve tarihi olaylarıyla şekillenir. Dolayısıyla, kuşaklar arasındaki farklılıkları anlamak için her toplumun kendine özgü koşulları göz önünde bulundurulmalıdır (Kılıklı, 2019: 36).

Kuşaklar, genellikle belirli bir yaş aralığına dayalı olarak sınıflandırılmaya çalışılsa da, kesin bir tarihsel sınır bulunmamaktadır. Çalışmacılar, kuşakları tanımlarken ve analiz ederken farklı yaş aralıkları ve dönemsellik anlayışları benimsemişlerdir. Özellikle teknolojinin hızlı gelişimi ve toplumsal olayların daha kısa sürelerde yaşanması, kuşakların tanımlanmasında esneklik gerekliliğini doğurmuştur (McCrindle & Wolfinger, 2010). Kuşakların analizinde, yaş, biyolojik yaş, yaşamın olağan ve olağan dışı seyri gibi unsurlar önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, kuşakların tanımlanmasında sadece biyolojik yaş değil, aynı zamanda bireylerin içinde bulundukları sosyoekonomik ve kültürel bağlam da etkili olmaktadır (Aksu, 2022: 49). Dolayısıyla, her kuşağın temel değerler etrafında şekillenen bir dünya görüşüne sahip olduğu söylenebilir (Zemke vd., 1999: 4).

Kuşakları sınıflandırırken dikkate alınması gereken önemli faktörler arasında savaşlar, ekonomik krizler, bilimsel gelişmeler ve küresel çapta yaşanan olaylar yer alır. Bu tür olaylar, kuşakların şekillenmesinde ve birbirlerinden ayrılmasında belirleyici bir rol oynar (Aksu, 2022: 50-51).

2.6. Kuşak Ayrımı

Kuşak kavramı, belirli bir zaman diliminde doğan ve benzer karakteristik özellikler taşıyan bireylerden oluşan toplulukları ifade eder. Taş & Kaçar'a (2019: 646) göre, kuşaklar, kendilerine özgü özelliklere sahip, belirli bir dönemin toplumsal, kültürel ve ekonomik dinamiklerinden etkilenen, diğer kuşaklardan farklı tutum ve davranışlar sergileyen topluluklardır. Her kuşağın içinde bulunduğu dönemin koşullarına bağlı olarak şekillenen farklı tutumlar ve özellikler, kuşakların tanımlanmasında önemli bir rol oynar. Bu kuşakların adlandırılması ve incelenmesi, sosyal hayatın gelişmeleri dikkate alınarak yapılmaktadır.

Her kuşak, kendine özgü özelliklere sahip olup, genel olarak doğdukları yıllar aralığı ile tanımlanır. Örneğin, Geleneksel Kuşak, 1920'ler ile 1930'lar arasında doğan bireylerden oluşur (Durmaz & Okumuş, 2021: 50). Bu kuşak, Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı gibi dönemin büyük zorluklarına maruz kalmış ve daha geleneksel değerler ile yaşamış bir kuşaktır. Bir sonraki kuşak, 1946 ile 1964 yılları arasında doğan *baby boomers kuşağı*dır (Çavuşoğlu & Yalçın, 2021). X Kuşağı ise 1965 ile 1979 yılları arasında doğan bireylerden oluşmaktadır (Erden Ayhün, 2013: 100). 1980 ile 1995 yılları arasında doğan Y Kuşağı, X ve Z kuşakları arasında köprü işlevi gören bir ara kuşak olarak kabul edilmektedir (Çavuşoğlu & Yalçın, 2021; Durmaz & Okumuş, 2021). Z Kuşağı ise 1990'ların sonunda doğan bireylerden oluşur (Durmaz & Okumuş, 2021: 54).

Kuşaklar arasındaki tutum ve davranış farkları, özellikle toplumsal olaylar ve teknolojik gelişmelerle ilişkilendirilir. Kuşaklar arasındaki farklar, bireylerin dünyaya bakış açılarını ve değerlerini belirler. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle, kuşaklar arasında dijital dünyanın etkileri de önemli bir belirleyici faktördür (Kapil & Roy, 2014). Teknolojinin hızla gelişmesi, kuşaklar arasında iletişim biçimlerinden yaşam tarzlarına kadar pek çok farklılık yaratmıştır.

Kuşaklar arasındaki ilişkiler, zaman içinde gelişen toplumsal ve kültürel farklılıklar ile şekillenir. Özellikle teknolojik gelişmeler, kuşaklar arasındaki en belirgin farklardan biridir. Geleneksel kuşağın yaşadığı zorluklar ve kitlesel gelişmeler (Büyük Buhran, İkinci Dünya Savaşı) onların "sessiz" bir kuşak olarak anılmasına neden olmuştur. Kuşaklar arasındaki tutum farklılıkları, genellikle içinde bulundukları dönemin toplumsal olayları ile ilgilidir ve bu farklar, kuşaklar arası iletişimi ve toplumsal dinamikleri etkilemektedir (Şenbir, 2014).

Baby boomer kuşağı, İkinci Dünya Savaşı sonrası doğan bireyleri kapsar ve savaş sonrası dönemin hızlı nüfus artışı ve toplumsal değişimlerinin etkisi altında şekillenmiştir. Bu kuşak, ekonomik büyüme ve toplumsal gelişmeler açısından önceki kuşaklara göre avantajlı bir konumda olmuştur (Kapil & Roy, 2014). Aynı zamanda, Soğuk Savaş döneminde doğmuş olmaları nedeniyle "Soğuk Savaş dönemi kuşağı" olarak da tanımlanmaktadır (Erden Ayhün, 2013: 99). Soğuk Savaş dönemi, baby boomer kuşağının dünya görüşünü etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

X kuşağı, özellikle Vietnam Savaşı ve Soğuk Savaş'ın sonlarına denk gelen dönemde şekillenmiştir. Bu kuşak, hem kültürel hem de siyasi alanda önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemde büyümüştür. X kuşağının toplumsal hayatta karşılaştığı zorluklar, onları daha bağımsız ve adaptif bir kuşak haline getirmiştir (Kapil & Roy, 2014: 11). Bu dönemin etkisi, X kuşağının, hem kendi kültürel kimliklerini hem de toplumsal yapıyı sorgulayan bireyler olarak ortaya çıkmalarına yol açmıştır.

Y kuşağı (Millennials) ise, teknoloji ile iç içe bir yaşam tarzı benimsemiş ve dijital dünyanın büyük etkisi altındaki bir kuşaktır (Durmaz & Okumuş, 2021: 50; Kapil & Roy, 2014: 11). Bu kuşağın üyeleri, internet ve mobil teknolojilerin hızla yaygınlaşmasıyla büyümüş ve teknolojiyi hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Bu nesil, sosyal medyanın ve dijital iletişimin yaygın olduğu bir dönemin bireyleri olarak, çevrimiçi kimlik ve dijital etkileşim konusunda oldukça yüksek bir farkındalığa sahiptirler.

Z kuşağı, teknolojinin doğrudan etkisiyle şekillenen bir kuşak olup, teknoloji ile doğrudan etkileşimde bulunmuş ve hayatlarını büyük ölçüde buna göre organize etmiştir. Bu kuşağın üyeleri, sürekli çevrimiçi olmakta ve sosyal hayatla iş hayatını teknoloji aracılığıyla düzenlemektedir (Schroth, 2019). Z kuşağı, dijitalleşen dünyada büyüyen ve sosyal hayatlarını sanal ortamda sürdüren bir nesil olarak, diğer kuşaklardan farklı bir yaşam biçimine sahiptir.

Kuşaklar arasındaki farklılıklar, hem toplumsal hem de özel hayatlarında kendini göstermektedir. Günümüzde, farklı kuşaklar arasında etkileşim hâlinde olan bir toplumsal yapı bulunmaktadır. Gelenekselci kuşak, sayıca az olmasına rağmen, özellikle değerler ve yaşam tarzı açısından daha geleneksel bir bakış açısına sahiptir ve otoriteye saygılı bir yaşam tarzı benimsemiştir. Baby boomer kuşağı, teknolojinin hızlı gelişiminden geride kalmış olsa da, X kuşağı teknolojiyi bir zorunluluk olarak kullanmaya başlamış ve Y kuşağı teknoloji ile iç içe bir yaşam tarzı geliştirmiştir. Z kuşağı ise, dijital dünyada doğmuş ve her alanı çevrimiçi hale getirmiştir.

Çavuşoğlu & Yalçın (2021), kuşaklar arasındaki farklılıkların özellikle teknoloji kullanımında belirgin olduğunu vurgulamaktadır. Değişim hızının etkisiyle, Baby boomer kuşağında teknolojiden yoksunluk görülürken, X kuşağında teknoloji bir gereklilik olarak algılanmış ve Y kuşağında teknoloji hayatın simgesi haline gelmiştir. Z kuşağı ise bu süreçlerin son noktası olarak, çevrimiçi varlıklarıyla yaşamaktadır. Bu kuşaklar arasındaki etkileşim, toplumsal yapıyı ve bireylerin dünya görüşünü şekillendiren önemli faktörlerden biri olmuştur.

Y kuşağı, geleneksel yöntemlerle modern yöntemleri birleştirebilen, iletişim ve davranışlarında esneklik gösteren bir kuşak olarak öne çıkmaktadır. Y kuşağı, hem geleneksel hem de modern yaklaşımları entegre edebilme becerisiyle önceki kuşaklara göre avantajlı bir konumda yer almaktadır. Y kuşağı ile Z kuşağı ise, teknolojinin hızlı evrimine ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasına hızla adapte olmuşlardır. Bu kuşaklar, dijitalleşen dünyada sosyal medya ve çevrimiçi platformları aktif bir şekilde kullanarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (İnce, 2018). Z kuşağının ekran bağımlılığı, sosyal medya kullanımının bir sonucu olarak tanımlanmakta olup, aynı zamanda bu kuşağın girişimcilik yönü, çoklu görev yapabilme isteği ve yüksek farkındalık seviyeleri de belirgin özelliklerindendir. Z kuşağı, teknolojiyi yaşam biçimi olarak benimsemiş ve buna göre kendi kimliklerini şekillendirmiştir.

Ancak Y kuşağının teknolojiye olan bağımlılığı, bazı becerilerin kaybedilmesine ve yüz yüze iletişim imkânlarının azalmasına yol açmaktadır. Çavuşoğlu & Yalçın (2021) tarafından

vurgulanan bir diğer nokta ise, Y kuşağının teknoloji ve yazılım alanında önemli gelişmeler kaydetmiş olmasına rağmen, bu teknolojilerin olumsuz etkileriyle de karşı karşıya kalmalarıdır. Bu kuşak, dijital yerliler olarak tanımlanmış ve dijital dünyada daha fazla yer edinmiştir. Z kuşağı ise, internet kullanımında öne çıkan kuşaklardan biri olarak, teknolojiye tam anlamıyla entegre olmuş ve bunu günlük yaşamlarının her anına yansıtmıştır (Kemp, 2021).

Baby boomer kuşağı ile X kuşağı arasında bazı benzerlikler bulunsa da, X kuşağı ile Y ve Z kuşağı arasındaki farklar daha belirgindir. X kuşağı, daha geleneksel değerlere sahip bir kuşak olarak, daha sakin bir hayat tarzını benimsemişken, Z kuşağı daha anı yaşayan bir yaklaşım sergilemektedir (Kapil & Roy, 2014: 12). Z kuşağı, anı yaşamaya ve hızlı adaptasyona daha yatkınken, X kuşağı daha planlı ve uzun vadeli düşünmeye eğilimlidir. Bu kuşak farkları, toplumsal alandaki değişim ve dönüşümlerin bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Teknoloji kullanımı ve dijital dünyada yaşam tarzı, bu kuşaklar arasındaki farkları daha da derinleştiren unsurlar arasında yer alır. Y ve Z kuşakları, çevrimiçi ortamda hayatlarını sürdürebilecek altyapıyı çok daha iyi benimsemişken, Baby boomer ve X kuşağı teknolojinin gelişimine ayak uydurmada daha temkinli yaklaşmışlardır. Kuşaklar arasındaki bu farklılıklar, iş hayatından sosyal ilişkilere kadar pek çok alanda kendini göstermektedir ve toplumsal yapıdaki değişimlerin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli

Toplumsal alanda bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal beklentilerin karşılanması, demokratik toplum düzeninin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin kişisel kararları ve davranışlarının toplumsal beklentileri karşılama düzeyi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Çalışmanın temel amacı, bireylerin siyasal toplumsallaşma süreçleri ile demokratik vatandaşlık olgusu arasındaki ilişkiyi hem bölgesel hem de kuşaksal düzeyde karşılaştırmalı bir analiz çerçevesinde incelemektir. Çalışmanın yapıldığı yer olan TR52 Bölgesindeki Karaman ve Konya ile TRC3 Bölgesindeki Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illeri (Tekkanat & Mermer, 2018: 100) sosyal, kültürel ve siyasal açıdan uzun bir geçmişi olan yerleri ifade etmektedir. Özellikle siyasal ve etnik bakımdan farklı iki bölge olması çalışmada bu yerlerin seçilme nedenidir. İfade edilen şehirler, sosyoekonomik ve politik yönlerden araştırmaya değer yerlerdir. Bu yerler çalışmanın örneklemini belirtmektedir. Geleneksel ve modern değerlerin bir arada bulunduğu bu bölgeler, siyasal katılım ve demokratik vatandaşlık olgusunun içsel ve dışsal faktörler doğrultusunda şekillendiği alanlar olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ve diğer sosyoekonomik gelişmeler, bu sürecin oluşumuna önemli bir zemin hazırlamıştır. İncelenen illerde sivil toplum anlayışının son yıllarda ivme kazanması, siyasal katılımın katılımcı vatandaşlık boyutunda ele alınmasını daha da anlamlı hale getirmektedir. Toplumsal düzlemde bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal beklentilerin karşılanabilmesi, demokratik bir toplum düzeninin inşası ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, bireylerin kişisel karar ve davranışlarının toplumsal beklentilerle örtüşme düzeyi önemli bir belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın temel amacı, bireylerin siyasal katılım düzeyleri ile demokratik vatandaşlık anlayışlarının kuşaklar bağlamında karşılaştırmalı bir analizini gerçekleştirmektir.

Araştırmanın modeli, alan çalışmasından elde edilen bulgular ile kuramsal çerçevede ortaya konulan bilgiler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Modelin değerlendirilmesinde varsayımların etkisi kritik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede, çalışmada ortaya konulan varsayımlar, değişkenler arasındaki ilişkilerin anlaşılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu araştırma, nicel bir yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler, anket yöntemiyle toplanmış olup, verilerin analiz süreci ise Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) V.25 paket programı ile yapılmıştır. Anket formu, 3 bölümden oluşan ve toplamda 84 sorudan meydana gelen bir yapıya sahiptir. İlk bölümde, katılımcıların demografik bilgilerini içeren tanıtıcı sorular yer almaktadır. İkinci bölümde, siyasal katılımı ölçmeye yönelik bir ölçek bulunmakta, üçüncü bölümde ise demokratik vatandaşlık anlayışını ölçen bir ölçek bulunmaktadır.

Veriler, parametrik ve parametrik olmayan istatistiksel testlerle analiz edilmiştir. Verilerin yapısına uygun olarak kullanılan bu testler, araştırmanın amacına uygun bir şekilde, katılımcıların siyasal katılım ve demokratik vatandaşlık düzeylerini analiz etmekte etkin bir şekilde kullanılmıştır. Araştırma örneklemini, *G-Power* istatistik programı kullanılarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğünün doğruluğu, evrenin bilindiği durumlarda hesaplama yapılmış ve aşağıdaki formül kullanılarak tespit edilmiştir: $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q$.

Bu formülde:

N toplam evren büyüklüğü,

t güven katsayısı,

p başarı oranı,

q başarısızlık oranı,

d hata payı,

n ise örneklem büyüklüğüdür.

TR52 ve TRC3 bölgelerindeki örneklem büyüklüğü, %95 güven aralığı ve 0.05 hata payı ile hesaplandığında, her iki bölge için en az 385 kişiye ulaşılması gerektiği tespit edilmiştir. Araştırmada, her iki bölgeden de yeterli sayıda kişiye ulaşılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılan seçim sonucunda, evren büyüklüğü göz önünde bulundurularak örneklem sayısının 1250 olması gerektiği belirlenmiştir ve bu büyüklük, araştırma için yeterli kabul edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Yöntemi ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi benimsenmiş olup veri toplama sürecinde anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket, belirlenen evren ve örneklem çerçevesinde, araştırma amacına uygun verilerin elde edilmesini sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde, katılımcıların demografik özelliklerine yönelik kısa sorular yer almakta; ikinci bölümde siyasal katılım düzeyini ölçmeye yönelik bir ölçek bulunmaktadır. Üçüncü bölüm ise bireylerin demokratik vatandaşlık düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir ölçek içermektedir. Siyasal katılım ölçeği, Altun'un (2020) kent vatandaşlığı katılım ölçeğinden uyarlanarak hazırlanmıştır. Bu ölçek, katılımcıların kent yaşamına olan katılım düzeylerini ve siyasal katılım tutumlarını ölçmeyi hedeflemektedir. Demokratik vatandaşlık düzeyini belirlemeye yönelik hazırlanan üçüncü bölümde ise, Yıldırım'ın (2018) demokratik vatandaşlık

tutum ölçeğinden faydalanılmıştır. Bu ölçek, bireylerin demokratik toplum düzenindeki tavır ve davranışlarını belirlemeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Araştırma, etik kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olup, ilgili kişilerden gerekli izinler alınmıştır. Katılımcıların hakları gözetilerek, anonimlikleri korunmuş ve gönüllülük esasına dayalı olarak veri toplama süreci yürütülmüştür. Araştırma, Konya, Karaman, Batman, Mardin, Şırnak ve Siirt illerinde yapılmıştır. Bu illerdeki 18 yaş ve üzerindeki bireylerden veri toplanmıştır. Çalışma, bu bölgelerdeki kuşaklar arasındaki siyasal katılım ve demokratik vatandaşlık olgusunun karşılaştırmalı bir analizini yapmayı amaçlamaktadır. Bu illerin seçilmesinin nedeni, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan farklı özellikler taşıyor olmaları ve bu farklılıkların kuşaklar arasındaki tutum ve davranış farklarını anlamaya katkı sağlamasıdır. Çalışmanın etik uygunluğu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 09.11.2022 tarih ve 07-2022/179 sayılı etik kurul kararı ile uygun bulunmuştur.

4. Bulgular

Tablo 1: Demografik-Genel Bilgiler

		n	%
Kuşak Dağılımı	X Kuşağı	381	30,5
	Y Kuşağı	456	36,5
	Z Kuşağı	413	33,0
Cinsiyet	Kadın	526	42,1
	Erkek	724	57,9
Eğitim	Lise ve Öncesi	213	17,0
	Ön lisans	264	21,1
	Lisans	524	41,9
	Lisansüstü	249	20,0
Medeni Durum	Evli	631	50,5
	Bekâr	619	49,5
Mesleki Durum	Üst Yönetici	59	4,8
	Kamu Personeli	459	36,7
	Akademisyen	174	13,9
	Emekli	38	3,0
	Diğer	520	41,6
TR Bölgesi	TR52 Bölgesi (Konya-Karaman)	682	54,6
	TRC3 Bölgesi (Batman-Mardin-Şırnak-Siirt)	568	45,4
Yaşanılan Yer	Kırsal Alan	488	39,0
	Kentsel Alan	762	61,0
Toplam		1250	100,00

Çalışmaya en fazla Y kuşağı katılmış olup, örneklemdeki oranı yüksektir. Z kuşağı %33, X kuşağı ise en düşük katılım oranı olan %30,5 ile temsil edilmiştir. Kuşak dağılımı-

nın normal olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların %57,9'u erkek, %42,1'i kadındır; bu, araştırmanın cinsiyet dengesi gözetilerek yapıldığını göstermektedir. Eğitim düzeyinde en büyük grup %41,9 ile lisans mezunlarıdır; lise ve öncesi eğitim %17, ön lisans %21,1, lisansüstü eğitim %20 oranındadır. Katılımcıların çoğu kamu personeli olup, diğer meslek gruplarının oranı %41,6'dır. Evli bireyler %50,5 ile çoğunluktadır, diğer medeni durumlar benzer oranlardadır. Coğrafi dağılımda, TR52 Bölgesi %54,6, TRC3 Bölgesi %45,4 oranında katılım göstermiştir. Katılımcıların %61'i kent alanında yaşamaktadır, bu da kırsala göre daha yüksek bir temsil oranına işaret etmektedir.

Tablo 2: İki Ölçek Örneklem Yeterlilik Testi Örneklem Yeterlilik Testi

Siyasal Katılım Ölçeği KMO and Bartlett's Test (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.)		0,931
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	22394,847
	df	703
	P(Sig.)	0,000
Demokratik Vatandaşlık Tutum Ölçeği KMO and Bartlett's Test (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.)		0,913
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	21185,630
	df	435
	P(Sig.)	0,000

Faktör analizi için verilerin uygunluğunu değerlendiren örneklem yeterlilik testleri, araştırmanın geçerliliği açısından önemlidir. İlk test olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri, verilerin faktör analizine uygunluğunu belirler ve 0,60'tan büyük olması gerekir. Bu çalışmada KMO değeri 0,60'tan büyük olduğu için veriler uygun kabul edilmiştir. Bartlett's Test of Sphericity, veriler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test eder. Testin p-değeri 0,05'in altında olmalıdır. Bu çalışmada Bartlett's testinin p-değeri 0,000 çıkmış olup, verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, siyasi katılım ve demokratik vatandaşlık tutum ölçeklerinin faktör analizi için güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3: TR52-TRC3 Bölgelerinin Siyasi Yaşam Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Siyasi Yaşam	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,14±0,7 ^a	2,3±0,6 ^b	2,1±0,6 ^a	0,001*
TRC3 Bölgesi	1,9±0,7	2,0±0,6	1,9±0,7	0,855
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,000*
	2,2±0,6		1,9±0,7	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05. **Student's t testi.

Bu bulgular, TR52 ve TRC3 bölgelerindeki kuşaklar arasında siyasal yaşam açısından önemli farklılıklar olduğunu ve bu farkların bölgesel bağlamda şekillendiğini göstermektedir. TR52 Bölgesi'nde X ve Z kuşağı benzer düşünce ve davranışlar sergilerken, Y kuşağı daha belirgin bir şekilde farklılık göstermiştir, bu da Y kuşağının daha aktif bir siyasal tutuma sahip olduğunu gösteriyor. TRC3 Bölgesi'nde ise kuşaklar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır, bu da bölgedeki siyasal yapı ve toplumsal dinamiklerin benzer olduğunu düşündürmektedir. TR52 ve TRC3 bölgelerindeki farklılıklar, sosyokültürel ve ekonomik dinamiklerin etkisiyle şekillenmiştir.

Tablo 4: TR52-TRC3 Bölgelerinin Siyasi Bilinç Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Siyasi Bilinç	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,5±0,8 ^a	2,7±0,6 ^b	2,6±0,6 ^b	0,001*
TRC3 Bölgesi	2,4±0,7 ^a	2,6±0,7 ^b	2,5±0,8 ^{a,b}	0,019
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,014*
	2,6±0,7		2,5±0,7	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

Bu bulgular, TR52 ve TRC3 bölgelerinde kuşaklar arasındaki siyasal bilinç ve bilgi düzeylerinin bölgesel dinamiklere ve kuşak özelliklerine bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir. TR52 Bölgesi'nde X kuşağının siyasal bilinç düzeyi, Y ve Z kuşağından anlamlı şekilde farklıdır; X kuşağının ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip etme, demokrasiye duyarlılık gibi konularda diğer kuşaklardan ayrıldığı bulunmuştur. Y ve Z kuşağı ise benzer siyasal bilinç sergilemektedir. TRC3 Bölgesi'nde ise Y kuşağının daha yüksek bir siyasal bilgi düzeyine sahip olduğu, özellikle demokrasiye duyarlılık ve kadınların siyasetteki rolü konusunda daha fazla bilgiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Z kuşağı ise X ve Y kuşağına göre daha benzer bir bilinç yapısına sahiptir. TR52 Bölgesi'nin sosyokültürel açıdan daha gelişmiş yapısı, siyasal bilinç düzeylerini farklılaştırırken, TRC3 Bölgesi'ndeki benzer toplumsal yapı bu farkları azaltmaktadır. Bu bulgular, bölgesel gelişmişlik ile siyasal bilinç arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Tablo 5: TR52-TRC3 Bölgelerinin Sivil Hak Bilinci Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Sivil Hak Bilinci	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,8±0,9 ^a	3,0±0,7 ^b	3,3±0,7 ^b	0,000*
TRC3 Bölgesi	2,8±0,9 ^a	3,0±0,8 ^b	2,9±0,9 ^{a,b}	0,031
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,010*
	3,1±0,8		2,9±0,9	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

Bulgular, TR52 ve TRC3 bölgelerinde kuşaklar arasında sivil hak bilinci açısından anlamlı farklar olduğunu ve bu farkların bölgesel gelişmişlik ile kuşakların yaş ve sosyal deneyimlerine dayandığını göstermektedir. TR52 Bölgesi'nde, X kuşağının sivil hak bilinci Y ve Z kuşağına göre daha düşük seviyededir, bu durum yaşa bağlı sosyalizasyon farklarıyla açıklanabilir. Y ve Z kuşağı, daha genç yaşlarda ve farklı toplumsal bağlamlarda yetiştiklerinden sivil haklar konusunda daha duyarlıdır. TRC3 Bölgesi'nde ise Y kuşağı sivil haklar konusunda daha bilinçli ve aktif bir tutum sergilerken, Z kuşağı X ve Y kuşağına yakın bir düzeyde kalmıştır. TR52 Bölgesi'ndeki katılımcıların daha yüksek bir sivil hak bilincine sahip olmaları, bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişliğini ve daha fazla eğitim, bilgi ve sosyal deneyim fırsatını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, bölgesel gelişmişlik ile sivil hak bilinci arasındaki ilişki, kuşaklar arasındaki farklar ve yaşadıkları toplumsal bağlamlar üzerinden açıklanabilir. TR52 Bölgesinin yüksek sivil hak bilinci skorları, bu bölgenin diğer bölgelere göre daha fazla gelişmiş bir altyapıya ve eğitim olanaklarına sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Tablo 6: TR52-TRC3 Bölgelerinin Sivil Tepki ve Protesto Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Sivil Tepki ve Protesto	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,1±0,9 ^a	2,4±0,7 ^b	2,2±0,7 ^a	0,000*
TRC3 Bölgesi	2,0±0,8	2,0±0,8	2,0±0,8	0,927
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,000*
	2,2±0,8		2,0±0,8	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

TR52 ve TRC3 bölgelerindeki bireylerin siyasi tepki ve protesto tutumları, kuşakların değerleri, toplumsal katılım ve siyasal bilinç ile ilişkilidir. TR52 Bölgesi'nde Y kuşağının, diğer kuşaklara göre daha eylemci bir tutum sergilemesi, toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı ve protesto hakkını etkin kullandığını göstermektedir. X ve Z kuşakları ise daha pasif kalmıştır, özellikle Z kuşağının dijital platformlara olan ilgisi bu durumu açıklayabilir. TRC3 Bölgesi'nde ise kuşaklar arasında sivil tepki ve protesto konusunda benzer tutumlar sergilenmiştir. Bu, bölgedeki kuşakların aynı sosyalizasyon süreçlerinden geçtiğini ve benzer değerlere sahip olduklarını gösteriyor. TR52 Bölgesi'ndeki bireyler daha yüksek sivil tepki ve protesto seviyeleri sergileyerek toplumsal değişime daha duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır, bu durum bölgedeki kentlilik bilinciyle ilişkilendirilebilir.

Tablo 7: TR52-TRC3 Bölgelerinin Temel Demokrasi Kültürü Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Temel Demokrasi Kültürü	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	1,2±0,7 ^a	1,1±0,7 ^a	0,8±0,5 ^b	0,000*
TRC3 Bölgesi	1,2±0,8	1,1±0,7	1,1±0,9	0,520
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,010*
	1,0±0,7		1,1±0,8	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

TR52 ve TRC3 bölgelerinde temel demokrasi kültürüne ilişkin bulgular, kuşaklar ve bölgeler arasındaki değer farklılıklarını göstermektedir. TR52 Bölgesinde Z kuşağının, X ve Y kuşaklarından daha fazla demokrasiye uygun davranışlar sergilemesi, toplumsal değerler ve siyasal bilinç açısından daha duyarlı bir kuşak olduğunu ortaya koymaktadır. Z kuşağının, toplumsal eşitlik ve kadınların siyasal rolü gibi konularda ileri bir tutum sergilemesi, toplumsal değişime katkı sağlama açısından umut vericidir. TRC3 Bölgesinde ise, Y ve Z kuşağı X kuşağına göre daha fazla demokrasiye uygun davranışlar sergileyerek, temel demokrasi kültürünü benimsemiştir. Bölgesel farklılıklar, TR52 Bölgesi'nin daha gelişmiş vatandaşlık bilinci ve toplumsal bilinç düzeyini yansıtmaktadır. TRC3 Bölgesindeki daha düşük demokrasi kültürü, sosyoekonomik ve kültürel faktörlerle açıklanabilir.

Sonuç olarak, TR52 ve TRC3 bölgelerindeki temel demokrasi kültürü üzerine yapılan karşılaştırma, her iki bölgedeki katılımcıların vatandaşlık bilinci ve demokratik değerlere bakış açıları açısından önemli farklılıklar gösteriyor. Sosyolojik farklılıkların demokrasi algısına etkisi, bölgesel düzeyde toplumların demokratik bilinç düzeyinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bulgular, kuşaklar arasındaki değer farklılıklarının, demokratik katılım ve vatandaşlık bilinci açısından nasıl farklı sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 8: TR52-TRC3 Bölgelerinin Demokratik Haklar ve Eşitlik Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Demokratik Haklar ve Eşitlik	Kuşaklar (X±SS)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	1,9±1,2	1,9±1,3	1,8±1,4	0,536*
TRC3 Bölgesi	1,8±1,1 ^a	2,0±1,3 ^{a,b}	2,2±1,3 ^b	0,025
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,117*
	1,9±1,3		2,0±1,3	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

Demokratik haklar ve eşitlik boyutundaki bulgular, kuşaklar ve bölgeler arasındaki değer farklılıklarını ve bölgesel etkileri göstermektedir. TR52 Bölgesinde kuşaklar arasında demokratik haklar ve eşitlik konusunda benzer bir tutum sergilense de, kişisel haklar, kadın-erkek eşitliği gibi temel demokrasi unsurlarına dair olumsuz bakış açıları mevcuttur. Bu durum, bölgenin daha geleneksel yapısını ve toplumsal eşitsizlikleri yansıtabilir. TRC3 Bölgesinde ise X kuşağı, Z kuşağına göre daha olumsuz bir tutum sergilemektedir, bu da X kuşağının muhafazakâr bakış açısını ve değişime karşı dirençli tutumunu gösterir. Z kuşağı, toplumsal değişime ve eşitliğe daha duyarlı ve ilerici bir yaklaşım benimsemiştir. Y kuşağı, her iki kuşağa da yakın bir tutum sergileyerek denge arayışını ve toplumsal değişim konusunda açık fikirli bir yaklaşımı simgeler. Bu bulgular, her iki bölgedeki toplumsal yapıların ve kuşakların farklı seviyelerde bilinçli ve duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 9: TR52-TRC3 Bölgelerinin Görev ve Sorumluluklar Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Görev ve Sorumluluklar	Kuşaklar ($\bar{X} \pm SS$)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	3,1 $\pm$ 1,0	3,1 $\pm$ 0,7	3,2 $\pm$ 0,7	0,129*
TRC3 Bölgesi	3,0 $\pm$ 0,9	3,1 $\pm$ 0,8	2,9 $\pm$ 1,0	0,114
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,011*
	3,1 $\pm$ 0,8		3,0 $\pm$ 0,9	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

TR52 Bölgesindeki kuşaklar arasında demokratik vatandaşlık alt boyutunda görev ve sorumluluklarla ilgili anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kültürel değerlerin korunması ve toplumsal alanda gönüllü çalışmak gibi değişkenlerde üç kuşak da benzer davranışlar sergilemiştir. TRC3 Bölgesinde de benzer şekilde, görev ve sorumluluklar açısından kuşaklar arasında istatistiksel fark görülmemiştir. Ancak, iki bölge arasında anlamlı bir fark (p=0,011) bulunmuş ve bu durum, TR52 Bölgesinin görev ve sorumluluklar açısından daha önde olduğunu göstermektedir.

Tablo 10: TR52-TRC3 Bölgelerinin Demokratik Katılımcılık Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Demokratik Katılımcılık	Kuşaklar ($\bar{X} \pm SS$)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,7 $\pm$ 1,0 ^a	2,8 $\pm$ 0,7 ^{a,b}	2,9 $\pm$ 0,7 ^b	0,004*
TRC3 Bölgesi	2,7 $\pm$ 0,9	2,8 $\pm$ 0,9	2,8 $\pm$ 1,0	0,464
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,015*
	2,8 $\pm$ 0,8		2,8 $\pm$ 0,9	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. *p<0,05, **Student's t testi.

TR52 Bölgesinde kuşaklar arasında demokratik katılımçılık boyutunda anlamlı bir fark görülmüştür. Z kuşağı, X kuşağına göre toplumsal faaliyetlere katılım, çevreyi geliştiren etkinliklere katılma ve yönetim kararlarına yönelik yasal protestolara katılma gibi konularda daha fazla ilgi göstermektedir. Z kuşağının bilgi edinme yollarını daha fazla kullanması ve iletişim teknolojilerini daha yoğun şekilde kullanması bu farklılığı açıklamaktadır. Y kuşağı ise hem X kuşağı hem de Z kuşağına benzer davranışlar sergilemiştir. TRC3 Bölgesinde ise kuşaklar arasında demokratik katılımçılık açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır, bu da kuşakların benzer düşünce yapısına sahip olduğunu göstermektedir. TR52 ve TRC3 Bölgeleri arasında ise demokratik katılımçılık açısından istatistiksel bir fark ($p<0,05$) mevcuttur.

Tablo 11: TR52-TRC3 Bölgelerinin Vatandaşlık Değerleri Skorları Açısından Değerlendirilmesi

Vatandaşlık Değerleri	Kuşaklar ($\bar{X} \pm SS$)			p
	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	
TR52 Bölgesi	2,6 $\pm$ 1,0 ^a	3,0 $\pm$ 0,8 ^b	3,1 $\pm$ 1,4 ^a	0,000*
TRC3 Bölgesi	2,7 $\pm$ 0,9 ^a	3,0 $\pm$ 0,7 ^b	2,9 $\pm$ 0,9 ^b	0,004
TR52 Bölgesi-TRC3 Bölgesi Karşılaştırılması**	TR52 Bölgesi		TRC3 Bölgesi	0,519*
	2,9 $\pm$ 1,0		3,0 $\pm$ 0,9	

One-Way ANOVA testi, a, b Aynı harflere sahip olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. * $p<0,05$, **Student's t testi

Demokratik vatandaşlık tutum ölçeğinde, TR52 Bölgesindeki kuşaklar arasında vatandaşlık değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Z kuşağı ile X kuşağı, diğer ülkelerle empati kurma, farklı düşüncelere saygı gösterme, farklı anadile sahip insanların dillerini özgürce kullanma, etnik değerleri zenginlik olarak görme ve dünya vatandaşlığına sahip olma gibi noktalarda Y kuşağından farklılaşmıştır. TRC3 Bölgesindeki katılımçılar arasında da vatandaşlık değerleri bağlamında kuşaklar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Z kuşağı ile X kuşağı, Y kuşağından farklılık gösterse de Y kuşağı da yüksek vatandaşlık değer skorlarına sahiptir. TR52 ve TRC3 Bölgeleri arasında ise istatistiksel anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Kuşaklar ile siyasi parti üyeliği arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Z kuşağı, diğer iki kuşağa göre siyasi parti üyeliğinde daha aktif bir şekilde ön plana çıkarken, X kuşağı pasif bir tutum sergilemektedir. Y kuşağı ise daha orta yolcu bir tutum benimsemektedir. Bu fark, siyasal partilerin etkinliğiyle doğrudan ilişkilidir. Sivil toplum kuruluşlarına üyelik açısından da kuşaklar arasında anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$). Y kuşağı, diğer iki kuşağa göre sivil topluma daha yakinken, Z kuşağı bu konuda daha karamsardır. Kuşakların tutum ve dünya görüşlerinin sivil toplum bağlamında farklılık göstermesi beklenen bir sonuçtur. Özellikle Z kuşağının genç yaşları nedeniyle sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarının düşük olması olağandır.

Tablo 12: Kuşaklara Göre Siyasi Parti Üyeliği-Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
Siyasi Parti Üyeliği	Evet	10 (%2,6)	17 (%3,7)	26 (%6,3)
	Hayır	371 (%97,4)	439 (%96,3)	387 (%95,7)
Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği	Evet	139 (%36,5)	192 (%42,1)	101 (%24,5)
	Hayır	242 (%63,5)	264 (%57,9)	312 (%75,5)
	Toplam	381	456	413
Siyasi Parti Üyeliği için Ki Kare testi, $\chi^2=7,040$; $p=0,030$ Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği için Ki Kare testi, $\chi^2=30,748$; $p=0,000$				

Tablo 13: Yaşanılan Bölgeye Göre Siyasi Parti Üyeliği-Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği

		TR52 Bölgesi	TRC3 Bölgesi
Siyasi Parti Üyeliği	Evet	3 (%0,4)	50 (%8,8)
	Hayır	679 (%99,06)	518 (%91,2)
Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği	Evet	290 (%42,5)	142 (%34,6)
	Hayır	392 (%57,5)	426 (%65,4)
	Toplam	682	568
Siyasi parti üyeliği için Ki Kare testi, $\chi^2=53,381$; $p=0,000$ Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği için Ki Kare testi, $\chi^2=42,070$; $p=0,000$			

Yaşanılan bölge ile siyasi parti üyeliği arasında anlamlı bir istatistiksel fark bulunmadır ($p<0,05$). TRC3 Bölgesi, TR52 Bölgesine kıyasla siyasi parti üyeliği konusunda büyük bir farkla öndedir. Bu fark beklenmedik bir sonuçtur, çünkü sivil toplum düşüncesinin daha ön planda olduğu TR52 Bölgesi için bu oran şaşırtıcıdır. Yaşanılan bölge ile sivil toplum kuruluşu üyeliği arasında da anlamlı bir istatistiksel fark vardır. TR52 Bölgesi, sivil toplum üyeliği konusunda daha öndedir (%42,5). Ancak, genel olarak her iki bölge de sivil toplum kuruluşlarına üyelik açısından %34 seviyelerinde kalmaktadır. Bu düşük oran, her iki bölgedeki katılımcı yurttaşlık profilinin gelişimini engelleyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Siyaset, tarihsel süreç boyunca sürekli bir tartışma konusu olmuş ve toplumsal hayatta önemli bir rol oynamıştır. Toplamları etkileyen çeşitli yönleriyle siyaset, birçok disiplinle

etkileşim içinde toplumsal yapının şekillenmesinde kritik bir işlev üstlenmiştir. Kaynakların yönetilmesi ve yönlendirilmesi noktasında siyaset, toplumda güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Toplumların ihtiyaçlarını karşılamak, barışı sağlamak ve sürdürülebilirliği temin etmek, kamu politikalarının oluşturulması ve bu politikaların belirli kurallar çerçevesinde uygulanması siyasetin ana görevleri arasında yer alır. Bu bağlamda, siyasal gruplar, toplumsal yapının şekillenmesinde diğer gruplara kıyasla daha etkin bir rol üstlenmektedir. Politikacılar, bu süreçlerin önemli bir parçasıdır ve siyasal katılım, siyasetin etkinliğinin sürdürülebilmesi için kritik bir faktör olarak kabul edilmektedir. Siyasal katılım, toplumdaki bireylerin ve çıkar gruplarının karar alma süreçlerine dâhil olma durumunu ifade eder ve bu katılım, toplumdaki meşruiyetin ortaya çıkmasına da katkı sağlar.

Tarihsel bakış açısıyla siyasal katılım, her dönemde farklı biçimlerde tezahür etmiştir. İnsan hakları ve özgürlüklerinin ön plana çıktığı dönemlerde katılım önemli bir şekilde benimsenmişken, otoriter rejimlerin hâkim olduğu zamanlarda ise siyasal katılım daha geri planda kalmıştır. Baskıcı yönetimlerin olduğu zamanlarda ise bireyler olağan dışı siyasal katılım kanallarına yönelmişlerdir. Dönemlerin ve toplumsal koşulların, siyasal katılım üzerinde şekillendirici etkileri olduğu açıktır ve bu durum, katılımın her toplumda benzer şekilde gelişmediğini gösterir. Demokratik vatandaşlık anlayışı, toplumların gelişimini ve sürdürülebilirliğini sağlayarak katılımcı bir yurttaşlık bilinci yaratmış ve siyasal toplumsallaşmayı güçlendirmiştir. Demokratik katılım, yalnızca geleneksel siyasal katılım davranışlarından ibaret olmayıp, aktif bir yurttaşlık anlayışını da kapsar. Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasal katılım, toplumda yeterince yerleşmemiştir ve bu durum, İkinci Dünya Savaşı’na kadar devam etmiştir. 1960’lı yıllarda ise demokrasi anlayışı doğrultusunda katılımın arttığı, ancak 1980 sonrası dönemde antidemokratik yapılar nedeniyle pasif vatandaşlığın öne çıktığı gözlemlenmiştir. 2000’li yıllarda ise katılım noktasında önemli iyileşmeler kaydedilmiştir.

Çalışmanın bölgesel düzeyde incelenmesi, pek çok faktörün etkisiyle yapılmış ve analiz edilen iki bölge arasında önemli istatistiksel farklar ortaya çıkmıştır. Özellikle TR52 Bölgesi’nde, kuşaklar arasındaki siyasal yaşam anlayışında anlamlı farklar gözlemlenmiştir ($p<0,05$). Bu farklılaşma, özellikle Y kuşağı ile diğer kuşaklar arasındaki belirgin farklarla ortaya çıkmıştır. TRC3 Bölgesi’nde ise kuşaklar arasında benzer bir farklılaşma gözlemlenmemiştir, ancak TR52 ve TRC3 bölgeleri arasında siyasal yaşam boyutunda belirgin bir farklılık tespit edilmiştir.

Her iki bölgedeki kuşaklar arasında siyasal bilinç düzeyinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu farklılaşma, bölgesel düzeyde de kendini göstermektedir ve kuşakların belirgin siyasal özelliklerini ortaya koymaktadır. Sivil haklar bilinci açısından da her iki bölgedeki kuşaklar arasında farklılıklar mevcuttur. Özellikle TR52 Bölgesi’nde ve TRC3 Bölgesi’nde kuşaklar arasındaki haklar konusunda yüksek bilinç, bireylerin birçok konuda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Bu bilincin gelişmesi, toplumsal sorunların çözülmesinde önemli bir etken olabilir. Kentsel sorunlar ve sorumlulukların yerine getirilmesi noktasında bilgi sahibi bireylerin, demokratik vatandaşlık düzeyini arttırmadaki rolleri oldukça önemlidir.

Katılımcı bireylerin sivil tepki ve protesto davranışları açısından değerlendirildiğinde, TR52 Bölgesi’nde kuşaklar arasında belirgin bir farklılık gözlemlenmiştir. Özellikle Y kuşağının, diğer kuşaklara kıyasla daha yüksek bir tepki düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, TRC3 Bölgesi’nde kuşaklar arasındaki tepki ve protesto davranışları açısından

belirgin bir fark bulunmamaktadır; her üç kuşak da benzer düşünce yapılarına sahiptir. Ayrıca, TR52 Bölgesi'ndeki tepki düzeyinin TRC3 Bölgesi'ne kıyasla daha yüksek çıkması, bölgedeki protesto vatandaşlık anlayışının daha fazla benimsenmiş olduğuna işaret etmektedir.

Temel demokrasi anlayışı açısından TR52 Bölgesi'nde, Z kuşağının X ve Y kuşaklarından daha yüksek bir düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Z kuşağının toplumsal alanda diğer kuşaklardan daha hoşgörülü bir tutum sergilediğini göstermektedir. Hızla değişen toplumsal dinamiklerde, Z kuşağının daha esnek bir yaklaşım benimsemesi beklenen bir sonuçtur. TRC3 Bölgesi'ndeki kuşaklar arasında ise temel demokrasi anlayışı açısından herhangi bir anlamlı fark gözlemlenmemiştir, bu da bölgedeki kuşakların benzer düşünce yapısına sahip olduklarını gösteriyor. TR52 ile TRC3 bölgelerinin karşılaştırılmasında ise anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Demokratik haklar ve eşitlik boyutunda ise, TR52 Bölgesi'ndeki kuşaklar arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,536$). TRC3 Bölgesi'nde ise kuşaklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,025$), özellikle Z kuşağının daha belirgin olduğu tespit edilmiştir. Her iki bölgedeki genel bireyler arasında ise bu konuda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum, her iki bölgede de eşitlik ve haklar konusunda benzer bir anlayışın hâkim olduğunu göstermektedir ve bu, siyasal yapının sosyolojik yansımaları temsil eder.

Görev ve sorumluluklar açısından, TR52 Bölgesi'ndeki kuşaklar arasında benzer bir algı bulunmaktadır. TRC3 Bölgesi'nde de kuşaklar arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Ancak her iki bölgede de yüksek düzeyde bir görev ve sorumluluk anlayışı mevcuttur ve bu durum, bölgesel farklılıkları yansıtan anlamlı bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Demokratik katılım anlayışında ise TR52 Bölgesi'nde kuşaklar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Y kuşağının, hem X hem de Z kuşaklarıyla benzer davranışlar sergilediği ortaya çıkmıştır. TRC3 Bölgesi'nde ise tüm kuşaklar arasında benzer bir katılım anlayışı tespit edilmiştir. Ancak, iki bölge arasındaki katılım algılayışındaki farklılık, demokratik kültür bağlamında bölgesel bir farklılık oluşturmuştur. Farklı siyasi dinamiklere sahip bu iki bölgedeki demokratik katılım anlayışının istatistiksel olarak farklı çıkması beklenen bir sonuçtur.

Türkiye'de X, Y ve Z kuşağının siyasal katılım anlayışı oldukça karmaşık bir hal almıştır. Z ve Y kuşağının teknoloji ve sosyal medya ile olan yakın ilişkisi, çevrimiçi katılım kanallarını kullanmalarını gerektirmektedir. Bu, toplumsal alandaki demokratik değerlerin gelişimine katkı sağlayacaktır. Eğitimin toplumun her alanına yayılması ve bireysel haklar ile özgürlüklerin planlı bir şekilde benimsenmesi önemlidir. Bu, eğitim müfredatına da dâhil edilerek birey olgusunun gerçekleştirilmesine olanak tanıyacaktır. Eğitimin her seviyesinde bu anlayışın sistematik bir şekilde işlenmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Toplumun önemli bir kesiminin politika önerileriyle yerel sorunlara çözüm üretebileceği bir mekanizmanın oluşturulması gereklidir. X kuşağının siyasi deneyimlerinin fazla olması nedeniyle, bu bireylerin çeşitli siyasal katılım kanallarına daha kolay erişim sağlanmalıdır. Ancak X kuşağının bilgiye erişim kanalları, diğer kuşaklara kıyasla sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, internet kanallarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi, X kuşağının yurttaşlık bilinci açısından oldukça önemli bir fırsat sunmaktadır. Z kuşağının yoğun şekilde kullandığı iletişim teknolojilerinin, Y ve X kuşakları için de daha yaygın hale getirilmesi, bireylerin bilgi edinme süreçlerini hızlandırarak daha bilinçli hareket etmelerini sağlayacaktır. Bu şekilde siyasal katı-

lım olgusunun, yurttaşlık bilincini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Toplumsal hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı bir yapının oluşturulması da büyük önem taşımaktadır. Anayasada güvence altına alınan hakların, bireylerin ihtiyaçlarını karşılama noktasındaki etkisi göz ardı edilemez. Siyasal katılım kanallarının çeşitlendirilmesi ve yalnızca oy verme dışında da katılım fırsatlarının artırılması, bireylerin toplumsal farkındalıklarını geliştirecek ve katılımlarını teşvik edecektir. Bu süreç, yerel demokrasiyi güçlendirerek merkezi yönetimlerin olumsuz politikalarını sınırlayabilir. Ayrıca, merkezi yönetimle yerel yönetimler arasındaki etkin iletişim, daha sağlıklı bir demokratik yapı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Eğitim programlarıyla vatandaşların bilinçlendirilmesi ve bu bilincin ulusal eğitim sistemine entegre edilmesi önemlidir. Özellikle bireysel hak ve özgürlüklerin kullanımıyla doğrudan ilişkili olarak, yargı alanında bağımsız bir mekanizma kurulmalıdır. Toplumsal alanda farklı fikirlerin de değerlendirildiği bir uzlaşma kültürünün geliştirilmesi, sağlıklı bir demokratik süreç için etkili olacaktır. Hesap verebilirlik anlayışının, uzun süredir ön planda olmasına rağmen henüz tam anlamıyla uygulanamaması, demokratik toplum yapısının inşası açısından kritik bir eksikliklerdir. Şeffaf yönetim anlayışının bu noktada önemli bir rol oynayacağı savunulabilir.

Hukuk, toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir yapıyı ifade eder ve yasalar karşısında herkesin eşit muamele görmesi gerektiği anlayışı, toplumsal sorunların büyük ölçüde çözülmesine katkı sağlayacaktır. Hukukun üstünlüğü ilkesi, siyasal alandaki grupların imtiyazlarını ortadan kaldırarak eşitlikçi bir toplum modelinin inşa edilmesini mümkün kılacaktır. Ayrıca, farklı düşüncelerin bir arada değerlendirilmesi ve çoğulculuk kültürünün teşvik edilmesi, demokratik toplum modeline hizmet eden önemli unsurlar olarak kabul edilebilir.

Toplumdaki bireylerin aktif katılımcı olmaları ve siyasal karar mekanizmalarını etkilemeleri için genel bir çerçeve, eğitim fırsatlarıyla farkındalık yaratılmasını, kaynaklara erişimin artırılmasını, yönetim uygulamalarının iyileştirilmesini, siyasal süreçlerin şeffaf hale getirilmesini, siyasal alana girişi engelleyen engellerin ortadan kaldırılmasını, teknolojinin bireylerin etkin kullanımına sunulmasını, sivil toplum kuruluşlarının siyasal alanda aktif olmasının sağlanmasını ve dezavantajlı grupların siyasal toplumsallaşma süreçlerinin desteklenmesini içermelidir. Bu unsurların birleşimi, bireylerin demokratik bir toplum modeli inşa etmelerinde etkili sonuçlar doğuracaktır.

Türkiye’de farklı kuşakların siyasal tutum ve davranışlarında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bireylerin taleplerinin ve ihtiyaçlarının karşılanması, bu kuşakların siyasal toplumsallaşma süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle Z kuşağının dinamik yaşam tarzı ve gelecekteki önemli rolü, bu kuşağın daha fazla katılım kanalıyla desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, yerel katılım mekanizmalarının bireylerin kolayca erişebileceği bir yapıya dönüştürülmesi, genel olarak yönetim anlayışının gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Bölgesel düzeyde yapılan bu araştırma, kuşaklar arasında karşılaştırmalar yaparak toplumsal dinamiklerin farklılığını gözler önüne sermektedir. Her bölgenin kendine özgü dinamikleri olduğu için, farklı stratejiler geliştirilmesi gereklidir. Ayrıca, farklı bölgelerde yapılacak meta analiz çalışmalarının, farklı sonuçlar ortaya koyması olasılığı yüksektir. Kuşakların siyasal toplumsallaşma durumlarını derinlemesine incelemek, bölgesel karşılaştırmalarla daha

net bir şekilde yapılabilir. Yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimlerin karşılaştırılabileceği çalışmaların da önemli bulgular sağlayacağı açıktır. Türkiye'nin siyasal yapısı ve demokratik değerleri göz önünde bulundurularak, araştırmada elde edilen sonuçların diğer bölgelerdeki benzer çalışmalara yansıtılabileceği, ancak her bölgenin kendine özgü koşullarının farklı sonuçlar doğurabileceği unutulmamalıdır.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Acar, H. (2018). Aristoteles'te uygulanabilir en iyi rejim olarak anayasal yönetim (politeia) kavramı. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 2217-2231.
- Akdoğan, Y. (2008). *Yerel Siyaset-Kavramlar*. İstanbul: Okutan Yayınları.
- Akgün, R. C. (2023). The necessity and chance in Aristotle's theory of society and ethics. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 215-225.
- Akman, Ş. T. (2012). Roma antikitesinde sosyal-politik-ekonomik değişimlerin hukuksal yapı ve kamu düzeni üzerindeki etkileri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 89-107.
- Aksu, B. Ç. (2022). *Esnek çalışma uygulamalarının iş hayatı üzerindeki etkilerinin kuşaklar perspektifinde incelenmesi ve bir araştırma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.07.2023.
- Aktan, E. (2017). *Sosyal medya kullanımının siyasal katılıma etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Allen, L., & Bang, H. (2015). Ecological contexts and youth civic and political engagement in Paris, France. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 39, 34-43.
- Altan, C. (2011). Eğitim siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 313-329.
- Altun, A. (2020). *Türkiye'de kent ve aktif vatandaşlık üzerine bir çalışma: Ankara-Kırıkkale örneği*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Arsenault, P. M. (2004). Validating generational differences: A legitimate diversity and leadership issue. *Leadership & Organization Development Journal*, 25(2), 124-141.
- Banks, J. A. (2008). Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher*, 37(3), 129-139.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal katılma: Bir davranış incelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Belli, A., & Aydın, A. (2012). *Yerel demokrasi ve katılım: Kahramanmaraş ve Hatay illerinin karşılaştırılması*. II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu. (1-2 Ekim 2012), Kahramanmaraş.
- Benhabib, Ş. (1999). *Modernizm, evrensellik ve birey*. (M. Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bilge, Ö. (2020). Vatandaşlık kavramı ve vatandaşlık hukukunu etkileyen faktörler hakkında değerlendirme. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22(1), 129-150.
- Bîrzéa, C. (2000). *Education for democratic citizenship: A lifelong learning perspective*. Strasbourg: DGIV/EDU/CIT, 21.

- Can, A. (2019). *Toplulukçu vatandaşlık teorisinin grup farklılıklarına yönelik tutumu*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.01.2024.
- Corrigall-Brown, C., & Wilkes, R. (2014). Media Exposure and the Engaged Citizen: How the media shape political participation. *The Social Science Journal*, 51, 408-421.
- Çam, E. (2011). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çavuşoğlu, S., & Yalçın, M. (2021). Üniversitelerde kuşaklararası farklılık ve erişilebilirlik: Kavramsal bir değerlendirme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(2), 1021-1045.
- Çeçen, A. (2007). *Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti, ulusal Türkiye dizisi*. Ankara: Fark Yayınları.
- Çitci, O. (1996). Temsil, katılma ve yerel demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5(6), 5-14.
- Çukurçayır, M. A. (2008). *Yerel demokrasi ve siyaset*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Dahl, R. A. (1969). *Modern political analysis*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dahl, R. A. (2010). *Demokrasi üzerine*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Doğanay, A., & Ünal, F. (2006). *Eleştirel düşünmenin öğretimi*. İçinde A. Şimşek, (Ed.), İçerik türlerine dayalı öğretim (s. 209-264). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dumlu, A. (2018). *Katılımcı yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi bağlamında AB ülkelerinde medya okuryazarlığı*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.08.2023
- Durmaz, Ş., & Okumuş, B. (2021). İş hayatında kuşaklar arası farklılıklar ve z kuşağı. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(16), 47-68.
- Dursun, D. (2013). *Siyaset ve birey: Siyasal katılma*. İçinde D. Dursun & M. Altunoğlu. (Ed.), Siyaset bilimi (s. 90-121). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Erdem, C., & Eğmir, E. (2020). Demokrasi ve eğitim: Kavramsal bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı), 159-171.
- Erden Ayhün, S. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-112.
- Eroğlu, C. (2012). *Siyasal katılma*. İçinde E. A. Gökhan Atılgan. (Ed.), Siyaset bilimi, kavramlar, ideolojiler disiplinler arası ilişkiler. İstanbul: Yordam Kitap.
- Erten P. (2019). Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 190-202.
- Fedayi, C. (2011). *Siyaset bilimi*. Ankara: Kadim Siyaset.
- Geçkil, F. (2020). *Türk siyasal yaşamında referandum süreçleri ve yazılı basın: Siyasal bilgilendirme ve siyasal katılım bağlamında Türk yazılı basınının referandum süreçlerine yaklaşımı*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Geyik, A. (2021). *Türkiye’de Katılımcı demokrasi: Küçükçekmece Kent Konseyi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Giddens, A. (1993). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Görücü, V. (2021). Katılımı etkileyen faktörler ve katılım yolları. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(22), 155-202.
- Güldü, Ö., & Kart, N. M. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 98-116.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: TODAİ Yayınları.
- Huntington, S. P., & Nelson, J. M. (1976). *No easy choice: Political participation in developing countries*. Harvard University Press.

- İnce, F. (2018). *Kuşaklar arası etkin iletişim ve davranış*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kadioğlu, A. (2008). *Vatandaşlık ve siyasal katılım* (citizenship and political participation) Ergun Özbudun'a Armağan (In Honor of Ergun Özbudun). Ankara: Yetkin Basım Yayım.
- Kahraman, A. B. (2011). *Siyasal katılımın sosyolojik analizi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı siyasal katılma siyasal eylemlerin kökeni üzerine bir inceleme*. İstanbul: Gür-Ay Matbaası.
- Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kapani, M. (2007). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kapil, Y., & Roy, A. (2014). A critical evaluation of generation z at workplaces. *International Journal of Social Relevance & Concern*. 2(1), 10-14.
- Kaymaz Mert, M. (2021). *Demokrasi, siyasi temsil ve kadınlar: Türkiye, Hindistan ve Yeni Zelanda üzerine karşılaştırmalı bir çalışma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Kemp, S. (2021). Digital 2021: The latest insights into the 'state of digital'. (<https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital/>).
- Keyman, F., & İçduygu, A. (1998). *Türk Modernleşmesi ve Ulusal Kimlik Sorunu: Anayasal vatandaşlık ve demokratik açılım olasılığı*. İçinde A. Ünsal (Ed.). 75. yılında tebaa'dan yurttaş'a doğru İçinde (s. 169-180). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kılıçbay, M. A. (2006). *Siyasetin bu mu Türkiye*. Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Kılıklı, M. (2019). *X ve Y kuşağı bağlamında öğretmenlerin ekstra rol davranışını açıklayan öncüller: Antalya ve Denizli'deki özel okullarda bir araştırma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Kışlalı, T. A. (2006). *Siyasal sistemler: Siyasal çatışma ve uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kim, C. L. (2012). Siyasal katılma ve uyarılmış olma. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 34(1-4), 89-121.
- Köse Çal, E. (2023). Platon'un devlet kitabı üzerinden Antik Yunan'da Oikos ve kadınlar hakkında bir tartışma. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 6(2), 182-194.
- Lipson, L. (1993). *Demokrasinin felsefesi*. (Mustafa Erdoğan, Çev.). Ankara: Seçme Yazılar.
- Macionis, J. J. (2013). *Sosyoloji*. (V. Akan, Çev.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Manville, P. (2014). *Brook the origins of citizenship in ancient athens*. New Jersey: Princeton University Press.
- Marien, S., Hooghe, M., & Quintelier, E. (2010). Inequalities in noninstitutionalised forms of political participation: A multi-level analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58, 187-213.
- Marshall, T. H. (2016). Class, citizenship and social development. İçinde Blaug, R. & Schwarzmantel, R. (Ed.), *Democracy: A reader* (2nd ed.). Newyork: Columbia University Press.
- Mccrindle, M., & Wolfinger, E. (2010). Generations defined. *Ethos*. 18(1), 8-13.
- Meriç, Ö. (2014). *Dijital demokrasi: Türkiye'de yeni medya ve siyasal katılım*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Nie, N. H., Verba, S., & Converse, P. (1989). *Siyasal katılma kamuoyu ve oy verme davranış*. Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları.
- Okur Çakıcı, F. (2014). *Seçmen tercihinin belirmesinde lider faktörü: Doğu Karadeniz örneği*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.

- Oxfam. (2015). *Education for global citizenship: A guide for schools*. (<http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides>) Erişim Tarihi: 17.02.2024.
- Özden, M. (2023). Vatandaşlık pratiği ve denge unsuru olarak katılımcı demokrasi: Avantajlar ve açmazlar üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 209-222.
- Özkazanç, A. (2009). Toplumsal vatandaşlık ve neo-liberalizm sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(1), 247-274.
- Öztekin, A. (2018). *Siyaset bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Poggi, G. (2011). *Devlet, doğası, gelişimi ve geleceği*. (Aysun Babacan, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Print, M. (2012). *Teacher pedagogy and achieving citizenship competences in schools*. İçinde Print, M. and Lange, D. (Ed.), *Schools, curriculum and civic education for building democratic citizens* (s. 113-128). Rotterdam: Sense Publishers.
- Rooij, E. A., & Reeskens, T. (2014). *Conventional and unconventional political participation*. İçinde W. Arts, & L. Halman (Ed.). *Value contrasts and consensus in present-day Europe*. Boston: Brill.
- Rucht, D. (2007). *The spread of protest politics*. İçinde R. Dalton, & H. Klingemann. (Ed.) *The Oxford handbook of political behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Sakarya, İ. (2016). *Katılımcı demokrasi ve kent hakkı çerçevesinde Çanakkale’de yerel siyaset*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Salkın, M. E. (2021). *Ak Parti döneminde siyasal katılım ile toplumsal hareketler ilişkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Sarıca, M. (1977). *Siyasi düşünce tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi kuramlarına giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Sevinç, İ., & Palavar, A. A. (2021). Türk siyasetinde kadınların intihap (Seçme ve Seçilme) hakkı elde etme süreci ve Ekekon Gazetesine Yansımalar. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 10(19), 195-207.
- Sezal, İ. (2003). *Toplum ve aile*. İçinde İ. Sezal (Ed.), *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Martı Yayınevi.
- Smith, R. M. (2002). *Modern citizenship*. İçinde Engin F. Isin & Bryan S. Turner. (Ed.) *Handbook of citizenship studies*. (s. 105-117). London: SAGE Publication.
- Stockemer, D. (2014). What drives unconventional political participation? A two level study. *The Social Science Journal*, 51, 201-211.
- Strauss, W., & Howe, N. (1997). *The fourth turning: An American prophecy*. New York: Broadway Books.
- Şenbir, H. (2004). *Z “son insan mı?”*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Şengüleş, M. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin (X kuşağı), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Y kuşağı) ve 8. sınıf öğrencilerinin (Z kuşağı) 21. yüzyıl becerilerine bakışı*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Taş, H. Y., & Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z kuşağı çalışanlarının yönetim tarzları ve bir işletme örneği. *OPUS Uluslararası toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 645-675.
- Tekeli, İ. (2012). *Türkiye İçin STK’lar ve katılımcı demokrasi yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tong, J. (2003). The gender gap in political culture and participation in china. *Communist and Post-Communist Studies*, 36, 131-150.

- Ulubey, Ö. (2015). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programının yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri ile uygulanmasının akademik başarıya ve demokratik değerlere bağlılığa etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Uluç, A. V. (2007). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal ve siyasal yapısı Mardin örneği'nde siyasal katılım*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Uysal, B. (1984). *Siyasal katılma ve katılma davranışına ailenin etkisi*. Ankara: TODAİE.
- Yalçın, A. (1983). *İktisadi doktrinler ve sistemler tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yavuz, R. B. (2023). Antik Yunan'da yurttaş olmak ya da olmamak: Polisin iki yüzü. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(24), 23-34.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.
- Yıldırım, C. (2018). *Ortaöğretim öğrencilerinin demokratik vatandaşlık tutumlarının resmi ve örtük program açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk tipi Y kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353.
- Zemke, R., Raines, C., & Filipczak, B. (1999). *Generations at work: Managing the class of Veterans, Boomers, X-ers, and Nexters in your workplace*. New York: Amacon.